

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lukáš Medek

**Právní úprava prodeje a zpracování
produktů z farmy**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 30. 5. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 162 746 znaků včetně mezer.

Lukáš Medek

V Praze dne 31.5 2018

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc., za vedení mé diplomové práce. Poděkování bych rád věnoval i své rodině, bez jejíž podpory bych se v průběhu celého studia i během psaní této diplomové práce neobešel. Také bych rád poděkoval manželům Hrbkovým za cenné rady a činnost, kterou prostřednictvím Svazu faremních zpracovatelů vykonávají.

Obsah

Úvod	1
1. Vymezení pojmu „zpracování a prodej produktů z farmy“	3
1.1 Vymezení pojmů	5
2. Historický exkurz	11
2.1 Období před 2. světovou válkou	11
2.2 Období socialismu	13
2.3 Porevoluční období po vstup do EU	19
2.4 Shrnutí	21
3. Prameny právní úpravy faremního zpracování a prodeje	23
3.1 Mezinárodní prameny	23
3.2 Prameny Evropské unie	24
3.3 České prameny	29
3.4 Shrnutí	34
4. Právně stanovené požadavky na producenty	36
4.1 Obecné požadavky	36
4.2. Požadavky v závislosti na produkci (rostlinná produkce)	38
4.3. Požadavky v závislosti na produkci (živočišná produkce)	45
4.4. Shrnutí	59
5. Vybrané otázky zahraničních právních úprav	61
5.1. Slovensko	61
5.2. Německo	64
5.3. Slovinsko	65
5.3. Shrnutí	66
6. Závěr	68
Seznam zkratk	73
Seznam použitých zdrojů	74
Přílohová část	81
Abstrakt	84
Abstract	86
Název práce a klíčová slova	88

Úvod

Téma právní úpravy zpracování a prodeje produktů z farmy jsem si zvolil především díky svým osobním zájmům a zkušenostem z této oblasti. Sám jsem svého času prodával v malém množství sušené byliny na prostějovském tržišti. V minulém roce jsem také působil v týmu organizace Zařízení služeb Ministerstva zemědělství, který měl na starosti marketingový projekt „Poznej svého farmáře“ a „Národní dožínky na Letné 2017“. Za toto období jsem se osobně setkal s celou řadou drobných prodejců a farmářů s jedinečnými produkty a ohromným nadšením pro svoji práci.

Spojení zemědělské prvovýroby a výroby potravin je skvělým východiskem pro české zemědělství a potravinářství. Toto spojení sebou přináší spoustu jedinečných možností. Zemědělec, který svoji vlastní produkci přímo zpracovává na potraviny, velkou mírou přispívá k rozvoji venkova. Faremní zpracování sebou také nese oproti zemědělské prvovýrobě výhody vytváření přidané hodnoty přímo na venkově a větší míru tvorby pracovních míst. Menší farmy s vlastními produkty jsou také příznivější pro životní prostředí než velké zemědělské agrokompexy zaměřené na rostlinnou výrobu. Nákup z faremní prodejny je pro farmáře nejjednodušším a nejefektivnějším způsobem prodeje. Zákazník si také může snadněji zkontrolovat původ, kvalitu, bezpečnost a autenticitu potraviny.

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že je vhodné tento způsob produkce systematicky podporovat. Vítanou podporou pro tyto farmáře není pouze vypisování nových dotačních titulů, ale také racionalizace, zpřehlednění a zjednodušení právního prostředí pro tuto činnost. Jako cíl této práce jsem si stanovil vytvoření přehledného a komplexního textu pojednávajícího o produkci faremních produktů z pohledu právní úpravy. Cílem je shrnout a kriticky analyzovat systematiku i jednotlivá ustanovení v této oblasti a případně navrhnout změny. Na zemědělskou výrobu a produkci potravin se vztahuje velké množství právních předpisů, přičemž tato práce se zabývá především hygienickým aspektem této činnosti. Samozřejmostí je zasazení problematiky do historických souvislostí, přičemž toto zasazení je pro dané téma velice důležité. Nynější stav v oblasti farmaření silně vychází z historických událostí. V závěru práce je obsažen

vhled do zahraničních právních úprav, který ukazuje některé rozdíly daných právních úprav.

Základní použitou metodou je rešerše právní oblasti dané problematiky, doplněná syntézou jednotlivých právních předpisů evropské i národní úrovně do jednoho uceleného textu. Následně jsou některé prvky právního řádu podrobeny bližší analýze. Významnou úlohu v této diplomové práci hraje také metoda komparativní, jejímž použitím dochází ke srovnání některých zahraničních právních prvků s těmi českými.

Vzhledem ke specifčnosti zkoumané problematiky představoval výběr pramenů menší komplikaci. K dané problematice existuje pouze několik příruček pro farmáře, které se snaží shrnout základní požadavky na produkci. Mohu zmínit například „*Příručku pro faremní a řemeslné zpracování mléka*“ či příručku „*Jak na faremní prodej ze dvora*“. Příručky jsou však vypracovány jen pro živočišnou část produkce. Základním pramenem pro tuto práci jsou však samotné právní předpisy doplněné o poznatky z těchto příruček a odborných článků na internetu. Dalším informačním zdrojem jsou také stanoviska a pokyny veřejných orgánů. Některé detaily a souvislosti jsem získal osobním kontaktem s farmáři, pracovníky ministerstva zemědělství, státní veterinární správy, SZPI či od zástupců Svazu faremních zpracovatelů.

Práce vychází z právního stavu ke dni 30. 4.2018.

1. Vymezení pojmu „zpracování a prodej produktů z farmy“

Dnešní moderní doba sebou přináší spoustu nových životních trendů. Jedním z těchto trendů je bezpochyby zdravý životní styl. Můžeme pod něj zařadit oblasti jako je pohyb, péče o duševní zdraví a strava. Stravování je oblast, která mě v této práci bude zajímat.

Stále více se v našem spotřebitelském košíku začínají objevovat takzvané farmářské potraviny. Je otázkou, zda je to moderní trend, či spíše návrat ke kořenům. Farmářské potraviny mohou být zdravější a chutnější variantou než potraviny konvenční. Velice důležitým faktorem u těchto potravin je lokálnost a bližší vztah výrobce a spotřebitele. Pokud člověk konzumuje potraviny, které vznikají v jeho blízkém okolí, je pravděpodobnější, že spotřebitel bude mít možnost znát podmínky, za jakých se výrobek vyrábí, kde se vyrábí, a může také znát přímo pracovníky pracující ve výrobě. V takovém případě má člověk mnohem větší možnost si ohlídat kvalitu a nezávadnost těchto potravin. Koupě farmářského výrobku může mít i ekonomický aspekt, utracené peníze zůstávají v regionu a podporuje se tím zaměstnanost na venkově. Nástup trendu nakupování kvalitnějších potravin můžu podložit nesporným růstem zájmu o farmářské trhy. Vznikly také nové sítě farmářských obchodů, jako je Náš Grunt či Sklizeno. Pomalu se začíná prosazovat i agroturistika. Zhruba v posledním desetiletí se o podporu menších farmářů a producentů začíná více zajímat i Ministerstvo zemědělství. Jednak se již v legislativě začínají uplatňovat prvky vstřícnější k menším producentům a také se vytvořily menší marketingové projekty např. „Poznej svého farmáře“ atd.

Struktura českého zemědělství je do velké míry ovlivněna stále předlistopadovou dobou. Naše pole obhospodařují velké zemědělské agrokomplexy. Velikostí průměrné výměry obhospodařované půdy na jednoho zemědělce jsme dokonce největší v Evropě. Taková podoba zemědělství však nesvědčí venkovu, krajině a půdě. Pokud zemědělec obhospodařuje velké množství pozemků, opadá jeho zájem o kvalitní péči o půdu a důraz na krajinný ráz. Naše zemědělství se soustředí na platbu na plochu a nesnaží se toliko vytvářet výrobky s vyšší přidanou hodnotou a prodávat finální výrobky konečnému

spotřebiteli. Vzorem by nám mohlo být zemědělství rakouské, které je postaveno na menších rodinných farmách s výměrou někdy i jen kolem 5-20 hektarů.

Důvodem proč je potřeba podobu českého zemědělství transformovat, není nedostatek farmářských potravin a chuťové preference části naší společnosti, ale mnoho jiných vážnějších důvodů. Eroze, ztráta humusu, utužování půdy, sucho, povodně, malá osevní diverzita a další.

Zpracování a prodej produktů z farmy, tedy především prodej od farmáře přímo koncovému zákazníkovi, je činnost směřující proti hlavnímu proudu českého zemědělství. Podpora takového způsobu zemědělství může určitou měrou bojovat proti výše vyjmenovaným současným problémům. Farmář, který produkuje potraviny pro koncové zákazníky, se většinou vyznačuje tím, že má rostlinnou i živočišnou část. Jako krmivo pro dobytek na svých polích pěstuje jeteloviny, které napomáhají zadržování vody v půdě a brání erozi. Dále má dostatek živočišného hnojiva, nezřídka kdy se jeho způsob obhospodařování vyznačuje i větší rozmanitostí pěstovaných plodin. Lokální prodej jde také proti trendu transportu potravin na obrovské vzdálenosti. Takové potraviny tak mohou být zdravější a výrobci do nich nemusí přidávat tolik konzervačních látek. Dle mého názoru by se měla více otevřít celospolečenská debata o zemědělství, o vzhledu naší zemědělské krajiny a o původu a kvalitě naší stravy. Její výsledky by se pak měly promítnout do legislativy, která obrovským způsobem ovlivňuje konečnou podobu tohoto trhu.

Skrze právní úpravu vedou ke změně podoby českého zemědělství k menším rodinným farmám s finálním zpracováním, prodejem finálních výrobků a šetrným přístupem k životnímu prostředí dvě cesty. První cestou by mohla být změna dotační politiky, např. Evropskou unií navrhovaným zastropováním platby na plochu od určité výměry. To prakticky znamená, že zemědělec, který obhospodařuje 1 hektar půdy, dostává finanční příspěvek. Tento jednotný příspěvek dostává na každý jím obhospodařovaný hektar. Po zavedení stropu by například dostal příspěvek jen na svých prvních 1000 hektarů. Druhou cestou je podle mně racionalizace legislativních nároků v oblasti zpracování a prodeje.

Je nutné si uvědomit, že nastavení legislativních podmínek je pro toto odvětví naprosto stěžejní. Základním cílem legislativy v této oblasti je ochrana spotřebitele ve smyslu zdravotní nezávadnosti potravin. Důležité je, aby s koupí produktů nebyla pro spotřebitele spojena zdravotní rizika a byl zajištěn dostatečný hygienický standart.

Hygienické a další administrativní požadavky ale mohou být nastavené tak, že jejich splnění je téměř nemožné. Realizace požadavků může být velice finančně náročná, což při menších objemech produkce může vyústit v nerentabilitu výroby. Dále mohou být nároky v některých podmínkách téměř nerealizovatelné. V takovém případě si pak farmáři svou činnost buď rozmyslí a podnikání či jeho část ukončí, nebo se přesunou do sféry šedé ekonomiky a prodávají své produkty zcela bez kontroly. Tento stav je ze všech nejhorší. V takové případě dochází k úpadku venkova a stát tak přichází o možné nároky na zaplacení daně.¹

1.1 Vymezení pojmů

Pro lepší orientaci čtenářům této diplomové práce v následujících odstavcích vymezím a upřesním základní pojmy daného tématu. Vymezení pojmů provedu ještě před historickým exkurzem, který považuji za opravdový začátek vzhledu do problematiky této oblasti. Vymezení pojmů je nezbytné k tomu, aby se čtenář lépe zorientoval v tématu a chápání textu.

Zpracování

Definici tohoto pojmu můžeme najít přímo v právních předpisech. Konkrétně v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 je psáno, že zpracováním se rozumí: „*jakákoli činnost podstatně měnící původní produkt, včetně zahřívání, uzení, nakládání, zrání, sušení, marinování, extrahování, extrudování nebo kombinace uvedených postupů*“.²

¹ FILIPOVÁ, Martina. Faremní zpracování ve světle hygienických předpisů. Brno: Trast pro ekonomik a společnost, 2008. Diskusní sešit. ISBN 978-80-904148-3-9. str. 8.

² Viz. čl. 2 odst. 1. písm. m. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin.

Dále můžeme na pojem zpracování narazit i v české právní úpravě, konkrétně v zákonu o potravinách a tabákových výrobcích, kde se výrobou potravin rozumí čištění, třídění, upravování, opracování a zpracování.³ Zpracování tedy můžeme shrnout jako činnost, výrobní fázi potravin, která podstatně mění původní produkt.

Faremní zpracování

Faremní zpracování bychom mohli vymezit jako zpracování zemědělským podnikatelem⁴ provádějícím zemědělskou výrobu⁵, jejímž konečným produktem je zemědělský produkt uvedený v příloze č. 1 SFEU.

Nezpracované produkty

Definice tohoto pojmu je opět vymezená v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004. Jedná se o „*potraviny, které nebyly zpracovány, včetně produktů, které byly děleny, porcovány, odseknuty, plátkovány, vykostěny, rozsekány, zbaveny kůže, rozdrčeny, nakrájeny, očištěny, ořezány, vyloupany, rozemlety, zchlazeny, zmrazeny, hluboce zmrazeny nebo rozmrazeny.*“⁶ Tedy je nutné si uvědomit, že například rozbourané syrové maso či vyloupané vlašské ořechy nelze považovat za zpracovaný produkt.

Zpracované produkty

Naopak zpracované produkty jsou „*potraviny získané zpracováním nezpracovaných produktů. Tyto produkty mohou obsahovat složky, které jsou nezbytné pro jejich výrobu nebo jim dávají zvláštní vlastnosti.*“⁷

Pokud bychom si na praktickém příkladu ukázaly cestu produktu, vypadala by zhruba takto. Farmář vypěstuje brambory, které jsou podle právních předpisů produktem

³ Viz. §2 písm. f zákon č.110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

⁴ Osoba definovaná § 2e odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

⁵ Činnost definovaná §2e odst. 3 písm. e zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

⁶ Viz. čl. 2 odst. 1. písm. n. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin.

⁷ Viz. čl. 2 odst. 1. písm. o. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin.

prvovýroby. Dále farmář brambory očistí a roztřídí, zde se již jedná o výrobu potravin. Očistěním a roztříděním je vytvořen nezpracovaný produkt. Posléze farmář brambory prodá do výroby brambůrků, kde jsou brambory nakrájeny a usmaženy, v této fázi již vzniká produkt zpracovaný.

Uvádění do oběhu/na trh

V názvu diplomové práce jsem použil pojem *prodej*. Primárně pro účely této práce je *prodej* stěžejnějším pojmem. Uvádění do oběhu či na trh je k prodeji pojmem obecnějším. Ve veterinárně-hygienických předpisech je ale vymezen pouze pojem uvádění do oběhu/na trh, prodej je totiž pouze podmnožinou a pro potřeby této právní oblasti jej není nezbytné samostatně definovat.

Důvodem proč v nadpisu tohoto pojmu je za lomítkem slovo trh je nesjednocenost terminologie používání slova trh či oběh. Právní předpisy Evropské unie v souvislosti s potravinami mluví o „*uvádění na trh*“⁸. Konkrétně praví, že uvádění na trh je „*držení potravin nebo krmiv za účelem prodeje, včetně nabízení k prodeji nebo jakékoli jiné formy převodu, zdarma nebo za úplaty, jakož i prodej, distribuce a další formy převodu jako takové*“⁹.

Dále se tyto pojmy používají ve veterinárním zákoně. Přímo v definiční části veterinárního zákona se rozumí uváděním do oběhu „*nabízení k prodeji, prodej nebo jiná forma nabídky ke spotřebě, včetně skladování a přepravy pro potřeby prodeje nebo jiné nabídky ke spotřebě*“¹⁰. V další části zákona je však již v souvislosti s potravinami a krmivami pouze sousloví uvádění na trh.

V sekundárních právních předpisech, konkrétně ve vyhlášce č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropského společenství (dále jen vyhlášce č. 289/2007

⁸ Viz. čl. 3 odst. 8 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Ustanovení §3. odst. 1. písm. aa. Zákona 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých zákonů.

Sb.) je v platném znění, užíváno slovní spojení *uvádění do oběhu*. Momentálně se ale připravuje novela této vyhlášky, kde bude terminologie změněna na *uvádění na trh*.¹¹

Z výše uvedeného můžeme seznat, že rozdíl mezi slovy trh a oběh v kontextu této právní úpravy není důležitý a že pojmy je možné zaměňovat. Přesto se obávám, že takto vágní užívání slov není pro laickou veřejnost vhodné, a může tak čtenáře právních předpisů znejistit. Navrhoval bych terminologii používat tak, aby oba výrazy od sebe byly odděleny vymezením rozdílu mezi nimi. Uvádění na trh by mohlo být užíváno pro prodej či darování koncovým zákazníkům. Uvádění do oběhu by pak sloužilo pro prodej velkoobchodům apod. Pro účely této práce je však stěžejní si zapamatovat, že uvádění do oběhu/na trh je prodej, nabízení nebo jiný druh převodu produktu. Podmínky pro uvádění musí výrobce splňovat, i když dané výrobky zamýšlí někomu darovat nebo třeba poskytnout na charitativní účely.

Potravina

Nutné je také si definovat pojem potravina. Definici můžeme opět najít v unijních právních předpisech. Potravina „*je jakákoli látka nebo výrobek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované, které jsou určeny ke konzumaci člověkem nebo u nichž lze předpokládat, že je člověk bude konzumovat*“.¹² Potraviny dále dělíme na potraviny živočišného a rostlinného původu.

Potravinářský podnik

Přínosné by mohlo být také vymezení potravinářského podniku, jedná se o „*veřejný nebo soukromý podnik, ziskový nebo neziskový, který vykonává činnost související s jakoukoli fází výroby, zpracování a distribuce potravin*“.¹³

¹¹ Str. 6 odůvodnění návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství, ve znění pozdějších předpisů.

¹² Viz. čl. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

¹³ Viz. čl. 3 odst. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

„Farmářské“ pojmy

Za nejsložitější a poměrně matoucí můžeme považovat situaci okolo definic farmářských potravin a jejich prodeje. Příručky, brožury a publikace zabývající se problematikou této oblasti využívají rozličné pojmy. Můžeme se setkat s pojmy *farmářské potraviny*, *faremní zpracování*, *prodej ze dvora*, *farmářský prodej* apod. Žádný z těchto pojmů není v právních předpisech vymezen, a tak bývá jejich používání značně nahodilé.

Jak jsem již uvedl v úvodu této práce, farmář¹⁴ má, s přihlédnutím na daný produkt, několik způsobů, podle kterých jej může prodávat. Veterinární správa, a dokonce i Asociace soukromého zemědělství často používají pojem „prodej ze dvora“. Většinou je užíván ve smyslu prodeje malých množství produktů prvovýroby přímo koncovému spotřebiteli. Pojem „prodej ze dvora“ však není v právních předpisech nijak vymezen a pro laickou veřejnost je velmi matoucí. Člověk neznalý odborných výrazů by za prodej ze dvora mohl považovat prodej veškerých produktů, které si může na farmě zakoupit. Ministerstvo zemědělství a veterinární správa termín používají zpravidla pro prodej malých množství podle vyhlášky č. 289/2007 Sb.

Ze dvora či přímo z farmy ale mohou farmáři prodávat i větší množství výrobků, pokud mají schválenou nebo registrovanou provozovnu. Z farmy může probíhat i prodej červeného masa, pokud má schválenou porážku malá jatka nebo bourárnu. Podřazení prodeje červeného masa pod pojem prodej ze dvora si lze také stěžít představit. Souhlasím s návrhem Asociace farmových chovů jelenovitých, která navrhla používat termín „Farmářský prodej“.

Mohl by to být termín, který by definoval veškerý prodej produktů, které by pocházely z farmy nebo se prodávaly přímo na farmě. Pod tento pojem by konkrétně spadal:

¹⁴ Používám pojem farmář, protože je v současnosti asi nejpoužívanější. Používá ho i ministerstvo zemědělství. Kupříkladu nejdůležitější administrativní portál se jmenuje „Portál farmáře“. Dále se setkáváme se staršími pojmy, jako je sedlák, rolník atd. V právních předpisech je definován pojem „zemědělský podnikatel“. Zemědělské podnikání bude rozebráno v následujících částech práce.

1. Prodej, na který se přímo nevztahují právní předpisy Evropské unie. Jedná se tedy o prodej malých množství produktů koncovým spotřebitelům, bez schválení a registrace provozovny.
2. Prodej vlastních výrobků z vlastní provozovny/prodejný nacházející se v areálu farmy. Jedná se o prodej většího množství výrobků neumožňujících prodej v režimu vyhlášky č. 289/2009 nebo prodej jiným než koncovým spotřebitelům.
3. Prodej vlastních výrobků na trzích.
4. Prodej faremních výrobků v tzv. farmářských obchodech.

Jednoznačně souhlasím, že by se měla více vymezit terminologie v této oblasti. Používání termínu „prodej ze dvora“ ze strany státních orgánů je značně matoucí.¹⁵

V první linii by bylo žádoucí do právních předpisů zahrnout definici farmářského výrobku, čemuž se budu věnovat v pozdější fázi této práce. Dále by bylo vhodné sjednotit terminologii prodeje pod pojem „farmářský prodej“. Bohužel se mi, z pohledu spotřebitelů, nezdá jako ideální, že by pod tímto pojmem byl podřazen i prodej, který není přímo od farmáře či jím pověřených osob, ale přes mezičlánek v podobě přeprodávajícího obchodníka. Kdyby ale byla prosazena definice farmářského produktu a pod farmářský prodej by se nepodřadilo prodávání skrze obchodníky, došlo by ke kolizi v podobě farmářského prodeje a prodeje farmářských výrobků. Prodej takovýchto výrobků by se mohl označovat jako prodej farmářských výrobků, a tím by vznikla nežádoucí situace. I když to není úplně ideální, prosazoval bych návrh v podobě, v jakém ho představila Asociace farmových chovů jelenovitých.

¹⁵ Průvodce sedláka veterinárně hygienickou legislativou- portál asz.cz [online], [cit. 2017- 11-29], dostupné na: www.asz.cz/filemanager/files/file.php?file=79782

2. Historický exkurz

V této části práce vás provedu letmo historií zemědělství a její právní úpravou. Tato kapitola nebude příliš dlouhá, avšak bude velmi přínosná. Historie je zdrojem spousty zajímavých informací a ohlédnutí do minulosti nám může sloužit i jako zamyšlení, kam jsme po cestě vývoje došli. Pro pochopení dnešní doby je nutné porozumět událostem předcházejícím. Náš zemědělsko – potravinářský sektor je do dnešní doby velmi silně ovlivněn socialistickým systémem hospodaření. I přes změnu právního systému, který po revoluci nastal, je návrat k soukromému hospodaření a faremnímu zpracování výrobků pomalý.

2.1 Období před 2. světovou válkou

Naše území se nachází v oblasti s velmi dlouhou historií zemědělství a potravinářství. Zhruba od 5000 let před naším letopočtem datujeme na našem území výskyt prvních zemědělských kultur. Nejprve se setkáváme s chovem hospodářských zvířat, ovocnářstvím a pěstováním obilovin. Od 10. století se setkáváme s pěstováním zeleniny a s včelařením.¹⁶ V takto hluboké minulosti byla právní úprava farmaření a prodeje potravin zaměřena na odvádění daní a desátků. Později byla už podrobnější úprava stanovena v potravinářských a cechovních statutech.

V období Rakousko-Uherské monarchie došlo k první kodifikaci potravinového práva. Mezi léty 1891 až 1898 vznikl Codex Alimentarius Austriaticus, který upravoval výrobu a uvádění potravin na trh. Codex platil až do roku 1937.¹⁷ Zmíněnou právní úpravu můžeme považovat za jednu z nejpropracovanějších potravinových norem své doby. Codex po dlouhá následující léta sloužil jako inspirace pro mnoho zahraničních právních úprav. Naše území můžeme z historické perspektivy považovat za území s velice dlouhou historií potravinářsko – hygienických předpisů. Dá se říci, že celosvětově

¹⁶ Historie zemědělství - portál Fle czu [online], [cit. 2017- 11-30], dostupné na: http://fle.czu.cz/~hejzman/Prednasky/Zemedelstvi1_Historie.pdf

¹⁷ Důvodová zpráva zákona č. 110/1997 Sb. – portál PSP [online], [cit. 2017- 11-30], dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t005300c.htm>

patříme k oblastem, kde se nejpřísněji nahlíží na výrobu potravin a na jejich zdravotní nezávadnost.

Pád monarchie a vznik Československého státu sebou přinesl i změny v hospodaření. Proběhla tzv. „Pozemková reforma“, která měla dostat pozemky z rukou zahraniční šlechty do rukou českých a slovenských vlastníků. Jednotlivci pro svá hospodaření mohli získat až 15 hektarů. Reforma proběhla prostřednictvím 4 zákonů a částečně tak zemědělské hospodaření převedla ze šlechtických velkostatků na jednotlivá hospodářství sedláků.¹⁸

Jak již bylo výše předestřeno, prvorepublikové zákonodárství přejalo Codex Alimentarius a pokračovalo v kontinuitě s monarchistickým zákonodárstvím. Od roku 1934 do roku 1937 byly přijímány předpisy, které vyústily v Potravní kodex Československý. Například dne 20. dubna 1934 bylo schváleno vládní nařízení „O výrobě mléka a výrobků z mléka a obchodu s těmito potravinami. Toto nařízení bylo poměrně obsáhlé a značně regulovalo obor mlékárenství. V následujících řádcích uvedu několik zajímavých ustanovení, která se v nařízení vyskytovala. Pokud nebylo máslo vyráběno ve vlastním zemědělském podniku, muselo být vyráběno jen v některých druzích, konkrétně čajové, tabulové, máslo k vaření a přepuštěné.¹⁹ Dále byla v nařízení ustanovení, která zakazovala prodej mléka od nezdravých zvířat, stanovovala minimální tučnost smetany a zakazovala užití nečistých nádob při manipulaci s mlékem. Zakázáno bylo také prodávat mléko v místnostech, kde se spí, v místnostech nečistých a místnostech, v kterých se nedá větrat, nebo se uskladňují věci působící škodlivě svým zápachem na chuť mléka.²⁰

Nejdůležitější část tohoto nařízení byl paragraf č. 10. Zaváděl totiž nucenou pasterizaci mléka. Nařízení neplatilo celoplošně, ale pouze pro vládou určená konkrétní místa. Platilo to pro konkrétní města, lázeňská města, průmyslové střediska a jejich přilehlé obce. Nařízení počítalo s tím, že v daném obvodu je alespoň jedna dostatečně

¹⁸ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. Str. 413-418.

¹⁹ Za tabulové máslo bylo považováno máslo ze sladké smetany nebo podrobené samovolnému kysání. Čajové máslo bylo máslo vyrobené z pasterované nebo zahřátého mléka.

²⁰ Viz. ustanovení vládního nařízení č. 75. z roku 1934 o výrobě mléka a výrobků z mléka a o obchodu s těmito potravinami.

technicky a hygienicky vybavená mlékárna. Předpokládalo se, že tyto mlékárny převezmou a zajistí další prodej mléka. Jednalo se tedy o poměrně velkou regulaci dosavadního stavu a o větší koncentraci mléčného oboru. Zároveň se zavedlo povinné osvědčení pro mlékárny a povinnost těchto mlékáren oznamovat množství uvedeného mléka do oběhu a povinnou lokalizaci obchodů, kde se mléko prodává.²¹

Ve čtvrtém odstavci byla dána výjimka sdělující, že ustanovení §10 se nevztahují na výrobce mléka, kteří prodávají mléko vlastní produkce přímo koncovému spotřebiteli ve vlastním zemědělském podniku. Dále v § 11 bylo uvedeno, že se ustanovení nevztahuje na výrobce mléka, kteří jsou podrobováni pravidelnému úřednímu dozoru a mají povolení od příslušného zemského výboru. Došlo ke koncentraci oboru do větších mlékáren. Pro malé farmáře to musela být situace poměrně nepříjemná, protože splnit požadavky a dostat osvědčení bylo poměrně náročné. Přímou z farem nemohli mléko kupovat a dále používat ani přeprodejci, hostinští apod. Již v takto dávné historii můžeme spatřovat základ dnešní právní úpravy, kde jsou jisté výjimky pro prodej vlastní produkce přímo v zemědělském podniku koncovému spotřebiteli. V následujících kapitolách při popisu současného stavu se vám tato podobnost osvětlí.²²

2.2 Období socialismu

Poválečné období bylo obdobím konce sedláckého stavu na našem území. Prvním legislativním počinem byla ústava z 9. května 1948. Ta v §159 určila: *Nejvyšší přípustná výměra půdy, která smí být v soukromém vlastnictví jednotlivce nebo spoluvlastníků nebo společně hospodařící rodiny, je 50 hektarů.*²³ Následně probíhala kolektivizace, což byl proces směřující ke zničení soukromého zemědělství. Větší sedláci²⁴ i malí rolníci byli různými nástroji přinuceni vstoupit do jednotných zemědělských družstev. Komunistická strana získala kontrolu nad celým zemědělským a potravinářským odvětvím. Soukromé zemědělství bylo až na malé výjimky zlikvidováno.²⁵ Nejprve probíhala fáze dobrovolná.

²¹ Viz. §10 a 11 vládního nařízení č. 75. z roku 1934 o výrobě mléka a výrobců z mléka a o obchodu s těmito potravinami.

²² Tamtéž.

²³ Viz. §159 ústavy Československé republiky 150/1948 Sb.

²⁴ Socialistickou terminologií označováni za vesnické boháče nebo tzv. kulaky.

²⁵ Soukromě hospodařící rolníci se nacházeli spíše v méně úrodných, hornatých částech republiky, kde například nepůsobila JZD nebo státní statky.

Následně se tlak na zemědělce, kteří doposud nevstoupili, stupňoval. Bylo jim odepřeno právo zaměstnávat stálé pracovní síly. Bez náhrady jim byly odkoupeny téměř všechny zemědělské stroje. Zavedl se systém povinných dodávek zemědělských výrobků a jejich výkup. Pro většinu zemědělců byly dodávkové požadavky neúměrně vysoké a za jejich nedodržování byli perzekuováni. V poslední fázi sedláci, kteří stále odmítali vstoupit, byli trestáni odnětím svobody, zákazem pobytu apod.²⁶ Kolektivizace velkým způsobem změnila celý zemědělsko-potravinářský systém. Následky tohoto procesu můžeme pociťovat do dnešní doby. Tradice soukromého zemědělství a faremního zpracování byla téměř zničena. Bohužel byl nenávratně narušen také vzhled české a moravské krajiny. V období kolektivizace mizela malá zahradnický obdělávaná políčka a docházelo k rozorávání mezí. Vznikly obrovské půdní celky, které vytvořily nepřirozené monokulturní vzezření naší zemědělské krajiny.

Po roce 1948 Potravní kodex postupně nahrazovaly státní, oborové a podnikové normy. Státní normy vydávalo příslušné ministerstvo, oborové vydávala normalizační střediska a podnikové si upravovaly samotné podniky. Tyto normy upravovaly celou oblast potravinového práva. Obsahovaly velmi podrobnou úpravu jednotlivých výrobků a jejich výrobní postupy. Dohromady můžeme celkový počet norem počítat na tisíce. Systém byl velice složitý a nepřehledný.²⁷ Tento systém fungoval i krátce po pádu socialismu, 1. 1. 1994 byly oborové normy zrušeny a Československé státní normy se staly nezávazné o rok později.²⁸

Nejprve odděleně působilo ministerstvo zemědělství a ministerstvo pro potravinářský průmysl. Později se ministerstva sloučila v ministerstvo zemědělství a výživy. Za zmínku, z doby socialismu, stojí i některé zákony, nařízení či vyhlášky.

V roce 1950 byly schváleny zákon o zdokonalení živočišné a zákon o zdokonalení rostlinné výroby. V úvodním ustanovení je uvedeno, že dané zákony mají pomoci

²⁶ PŘIDAL, Jan. *Konec selského stavu na Prostějovsku*. Praha: JANUA, 2006. ISBN 80-86859-05-3. str. 18-19.

²⁷ ŠKOPEK, Bedřich. *Průvodce legislativou potravin*. 1. vyd. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2005. ISBN 80-7271-161-X. Str. 13.

²⁸ Důvodová zpráva zákona č. 110/1997 Sb. – portál PSP [online], [cit. 2017- 12-4], dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t005300c.htm>

jednotným zemědělským družstvům, malým a středním rolníkům ke zdokonalení jejich výroby. Všimněme si terminologie zákona, která mluví jen o družstvech a malých a středních rolnících. V textu se již nemluví o větších soukromě hospodařících sedlácích. Pro téma této práce je dále v těchto zákonech zajímavý jen zákaz soukromé veterinární činnosti.²⁹

Dalším počinem v oblasti potravin byl v roce 1952 zákon o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků. Navazoval na vládní nařízení o výkupu a dodávce zemědělských výrobků podle smlouvy. Všem družstvům, zemědělským subjektům i ostatním držitelům půdy či chovatelům dobytka byla určena dodávka surovin a výrobků, které byly nuceni odprodat. Výkupními subjekty byly národní podniky a družstva, které určilo ministerstvo výkupu. Po jejich splnění mohly zemědělské podniky své přebytky volně prodávat spotřebitelům. Povinnost bývala, zejména pro soukromé rolníky, stanovena tak vysoce, že na prodej přebytků už jim nic nezbývalo. Pokud nebyla povinnost splněna, stát mohl přikročit ke kontrole hospodaření a stavu zásob. Mohlo také docházet k prozatímnímu zajišťování výrobků.³⁰ Formálně tak soukromý přímý prodej spotřebitelům nebyl zakázán, ale v praxi byl značně omezen.

Dále v roce 1952 vyšel také veterinární řád. V tomto veterinárním řádu již můžeme spatřovat jistou podobnost s dnešní veterinární úpravou. Mezi hlavní úkoly veterinární správy patřilo zajistit veterinárně zdravou výrobu nezávadných surovin živočišného původu. Veterinárnímu dozoru již měly podléhat podniky zpracovávající živočišné produkty. Zaváděla se i některá veterinárně zdravotní opatření na výkupních místech, jatkách, trzích a mlékárenských závodech.³¹

Na začátku 60. let můžeme při čtení tehdejších právních předpisů sledovat změny. Často se můžeme setkat s termíny jako „*socialistická zemědělská velkovýroba a potravinářský průmysl, plány zemědělské výroby*“ apod. Z roku 1961 mohu zmínit schválení zákona o veterinární péči. Cílem zákona bylo upravit veterinární péči potřebám socialistické živočišné velkovýroby. Již z použité terminologie můžeme dovozovat, že celý systém nebyl nakloněn soukromým producentům a přímému prodeji spotřebitelům.

²⁹ Viz. zákon č. 187/1950 Sb., o zdokonalení živočišné výroby.

³⁰ Viz. znění zákona č. 52/1952 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků.

³¹ Viz. znění vládního nařízení č. 99/1952 Sb., o organizaci veterinární správy (Veterinární řád).

Z právního hlediska byl velice důležitý §5, který stanovil možnost schválení norem živočišných produktů. Normy musely odpovídat požadavkům veterinární péče, jinak nemohly být schváleny. Stejně tak tomu bylo i u pracovních a technologických postupů, které požadavkům veterinární péče musely taktéž odpovídat.³²

Organizaci a dozor veterinární péče měly na starost okresní národní výbory. Ty také mohly popřípadě zakazovat výrobu, zpracování a uvádění potravin živočišného původu do oběhu, pokud byly zdravotně závadné nebo hrozilo jejich znehodnocení.³³

K provedení některých ustanovení zákona o veterinární péči byla vydána vyhláška ministerstva zemědělství. Stanovovala například povinnost veterinárně ošetřit maso jatečných zvířat před uvedením do oběhu. Domácí porážky a porážky pro spotřebu ve společných stravovnách zemědělských podniků bylo možné konat jen v případě prasat, ovcí, koz, králíků a drůbeže. Prohlídce masa nepodléhali v tomto případě jen králíci, drůbež a zdravá kůzlata a jehňata do 3 měsíců.³⁴

Jak to tedy vlastně bylo přesně s prodeji přebytků přímo koncovému spotřebiteli? Přímý prodej upravila vyhláška ministerstva zemědělství o úpravě prodeje zemědělských výrobků. Jak již bylo psáno výše, přímý prodej mohl probíhat po splnění dodávkových povinností z takzvaných přebytků. Vyhláška tento druh prodeje značně konkretizovala. Přímý prodej se mohl týkat jen medu, zvěřiny, králíků, holubů, lesních plodů a hub. Výjimečně v odlehlých obcích mohly okresní národní výbory povolovat i jiné produkty kromě masa, cibule, česneku a dalších. Další výjimkou byly uživatelé zemědělské půdy do 0,2 ha a chovatelé hospodářských zvířat bez půdy. Tito velice drobní zemědělci mohli přímo spotřebitelům prodávat také vejce, mléko, drůbež, zeleninu a ovoce. Samozřejmě ale až po splnění případných dodávkových povinností. Veškerý přímý prodej mohl probíhat jen v areálu zemědělských závodů. Ceny mohly býti dohodnuté volně, avšak nesměly převyšovat výši státních maloobchodních cen. Tato vyhláška také zakazovala překupnictví a možnost konání zemědělských družstevních trhů.³⁵

³² Viz. znění zákona č. 66/1961 Sb., o veterinární péči.

³³ Tamtéž.

³⁴ Znění vyhlášky č. 154/1961 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o veterinární péči.

³⁵ Znění vyhlášky č. 103/1962 Sb., o úpravě prodeje přebytků zemědělských výrobků.

Zemědělské závody ani nemohly zřizovat svá trvalá prodejní místa. Národní výbory mohly však určit místa, kde mohlo docházet k prodeji přebytků. Prodávat na těchto místech směli pouze jednotliví členové JZD, jednotlivě hospodařící rolníci, uživatelé zemědělské půdy, chovatelé a sběrači lesních plodů. Malý prodejci nemohli reflektovat větší kvalitu a popřípadě vyšší náklady pro výrobu do ceny.³⁶ Tyto výrobky nebylo možné prodávat za vyšší cenu, než konvenční výrobky z velkovýroby. Těmito opatřeními byl celý systém poznamenán a tradice trhů nebyla nadále plně rozvíjena. Musíme si uvědomit, že boom farmářských trhů k nám přišel teprve před pár lety. Socialistické zemědělství a jeho podmínky pro farmářské lokální výrobky zapříčinily náš deficit v odvětví menších lokálních producentů. Bohužel se do dnešní doby nemůžeme v tomto odvětví srovnávat se západními státy.

Jistou výjimku či privilegium měli zaměstnanci státních zemědělských podniků. Vyhláška ministerstva zemědělství o odprodeji některých zemědělských výrobků zaměstnancům státních statků a ostatních státních organizací se zemědělskou výrobou poskytovala těmto zaměstnancům možnost odkoupit některé výrobky přímo od podniku. Bylo možné odkoupit i produkty, které nebyly k dispozici při prodeji přebytků. Byly konkrétně určeny výrobky, jejich množství a ceny, za které se výrobky prodávaly. Zaměstnanci měli například nárok na 1 sele ročně, ½ litru mléka denně, přiměřené množství ovoce a zeleniny.³⁷

V roce 1965 se uvolnil přímý prodej zeleniny a ovoce. Zemědělské závody mohly prodávat ovoce a zeleninu po splnění dodávkových povinností či po splnění svých smluvních závazků vůči nákupním organizacím. V případě, že splnění těchto závazků bylo zajištěno, mohl prodej těchto výrobků probíhat již před jejich splněním. Přímý prodej spotřebitelům mohl probíhat za volně dohodnuté ceny v zemědělském závodě, tržnici i na trvale zřízeném obchodním místě.³⁸

³⁶ Znění vyhlášky č. 47/1963 Sb., o nákupu zemědělských výrobků od drobných uživatelů zemědělské půdy a o prodeji přebytků zemědělských výrobků.

³⁷ Znění vyhlášky č. 87/1963 Sb., o odprodeji některých výrobků zaměstnancům státních statků a ostatních organizací se zemědělskou výrobou.

³⁸ Vyhláška č. 29/1965 Sb., o nákupu a přímém prodeji ovoce a zeleniny spotřebitelům.

V 70. letech v době tzn. normalizace, po vzoru ruských kolchozů, docházelo ještě k masivnější koncentraci zemědělské výroby. Roku 1972 byla schválena vyhláška č. 2/1972 o kooperačních vztazích při rozvoji specializace a koncentrace zemědělské výroby. Tehdejší JZD se slučovala do jednoho společného zemědělského podniku. V praxi to znamenalo, že se například sloučilo 5 jednotlivých JZD z okolních vesnic a vznikl tak obrovský podnik, který hospodařil třeba na 5000 hektarech.

Zatím jsem v textu nezmínil jinou kontrolní organizaci než veterinární správu. Veterinární správa se zaměřuje na oblast živočišných produktů. Živočišným produktům je v oblasti kontroly přikládána větší důslednost a normy v této oblasti jsou přísnější a restriktivnější. Naproti tomu rostlinné produkty nejsou kontrolovány veterinární správou. Od 60. let existovala zemědělská inspekce a potravinářská inspekce. Roku 1986 byl přijat zákon o České zemědělské a potravinářské inspekci. Tento zákon tedy sloučil obě dvě zmíněné inspekce do jedné a určil základní principy fungování, strukturu a oprávnění ke kontrole. Česká zemědělská a potravinářská inspekce dostala povinnost kontrolovat, zda při výrobě potravinářských, kosmetických, mydlářských, saponátových a tabákových výrobků jsou dodržována opatření vedoucí ke zdravotní nezávadnosti těchto výrobků. Dále měla kontrolovat, zda výrobky odpovídají požadované jakosti, zda odpovídají hmotnostní podmínky v návaznosti na cenu a zda se užívají správná měřidla.³⁹

Na sklonku socialistického režimu byly schváleny dva důležité právní předpisy. Byl to nový zákon o veterinární péči a na něj navazující vyhláška ministerstva zemědělství a výživy o zabezpečování zdravotní nezávadnosti živočišných produktů. Tyto dva předpisy stanovily poměrně striktní podmínky pro výrobce. V následujících řádcích zmíním nejdůležitější ustanovení.

Jedním z hlavních účelů zákona o veterinární péči bylo vytvořit předpoklady pro výrobu zdravotně a hygienicky nezávadných živočišných produktů. Veterinárně hygienické předpisy se koncipovaly tak, aby byly v souladu s podmínkami stanovenými předpisy o péči a zdraví lidu. Maso jatečných zvířat uváděné na vnitřní i zahraniční trh

³⁹ Zákon č. 63/1986 Sb., o České zemědělské a potravinářské inspekci.

podléhalo veterinární kontrole. Organizacím vyrábějícím živočišné produkty bylo uloženo vypracovat program hygienických a sanitačních opatření.⁴⁰

Podrobněji úpravu veterinární péče rozvedla vyhláška o zabezpečování zdravotní nezávadnosti živočišných produktů. Mimo obecnějších ustanovení určujících nutnost činit opatření k ochraně živočišných produktů před znečištěním, činit pravidelný úklid apod. Ve vyhlášce figurovaly i poměrně konkrétní ustanovení. Při výrobě živočišných potravin byla stanovena povinnost nosit pokrývku hlavy, neodkládat osobní svršky v provozních místnostech a povinnost mít u sebe zdravotní průkaz. Dokonce bylo pracovníkům při výrobě vyhláškou zakázáno žvýkat. Vyhláška upravovala i prodej na tržistiích. Maso drobných zvířat bylo možné prodávat až po veterinární kontrole na místě. V případě vhodných podmínek na tržnici mohla být drobná zvířata na místě zabijena, stahována, porcována a kuchána. Králíkům již tehdy nebylo možné oddělovat hlavu. Věcný důvod ustanovení, proč je králíka možné prodávat jen s hlavou, je možnost kontroly, kdy zákazník může zkontrolovat chrup králíka, zda má hlodavé řezáky nebo špičáky kočkovité šelmy. Chrání se tak zákazník, aby mu nebyla prodána mrtvá kočka domácí. Ustanovením o domácích zabijačkách bylo povoleno, mimo jatka, porážet drobná zvířata a jatečná prasata, ovce a kozy pro vlastní spotřebu či pro spotřebu ve vlastním závodním stravování chovatele. Národní výbor měl možnost chovateli udělit povolení pro prodej zdravotně nezávadných živočišných výrobků z domácích porážek.⁴¹

2.3 Porevoluční období po vstup do EU

Porevoluční období bylo obdobím obrovských změn. Zemědělství a potravinářství tyto změny zasáhly opravdu velice citelně. Po pádu socialismu, jehož cílem byla úplná potravinová soběstačnost a zaměstnání, co největšího počtu lidí v agrárním sektoru, přišlo období úplně opačné. Sektor se v první řadě musel vyrovnat s postupnou liberalizací cen, snížením podpor, restitucí majetku a půdy, privatizací státního majetku a příchodem zahraničních subjektů. Právně velice složitým procesem byla transformace JZD, detailní analýza tohoto procesu by sama vydala na odbornou práci. Pro účely této práce postačí stručný popis. Transformace družstev byla především transformací právní. JZD se

⁴⁰ Znění zákona č. 87/1987 Sb., o veterinární péči.

⁴¹ Znění vyhlášky č. 121/1987 Sb., o zabezpečování zdravotní nezávadnosti živočišných produktů.

přeměňovala na obchodní společnosti nebo družstva. Obtížné bylo rozdělení majetkových podílů v nově transformovaném subjektu. Ze situace, kdy v JZD vlastnili všichni všechno, se muselo dojít ke spravedlivému rozdělení. Klíč byl stanoven v zákoně č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech. Majetkový podíl se určoval podle výměry půdy, kterou od dotyčného JZD převzalo nebo jehož půdu užívalo, dále podle ostatního převzatého majetku⁴² a počtu odpracovaných let ve družstvě.⁴³

Postupem času se agrárně – potravinářský sektor proměňoval a bylo nutné mu přizpůsobit i právní předpisy. Vlivem návratu půdy původním subjektům se zvětšoval počet soukromě hospodařících zemědělců, ti nejodvážnější se začali pouštět i do finálního prodeje a zpracování. Neměli to ale vůbec jednoduché, nebyla jim nakloněna právní úprava, ani ekonomická situace. Na druhou stranu do země začaly expandovat velké zahraniční potravinářské společnosti.

Důležitým mezníkem bylo v roce 1997 přijetí zákona o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. V důvodové zprávě k tomuto zákonu bylo uvedeno, že „*stávající právní řád České republiky neupravuje na potřebném a mezinárodně uznávaném stupni právní závaznosti záruky výroby zdravotně nezávadných potravin.*“⁴⁴ Tento fakt bylo nutné neprodleně napravit, jelikož probíhal rozvoj zahraničního obchodu a bylo potřebné na tuzemské výrobce potravin uložit takové podmínky, aby bylo možné výrobky prodávat i na zahraniční trhy. Důležitým byl §3, který stanovil povinnosti výrobce. Například stanovil povinnost mít oddělené výrobní a manipulační prostory od ostatních, určit ve výrobním procesu kritické body, ve kterých je největší riziko porušení zdravotní nezávadnosti apod.⁴⁵

⁴² Za ostatní majetek se považoval takzvaný živý inventář a mrtvý inventář. Živý inventář byly zvířata, mrtvý inventář pak byly stroje, nářadí apod.

⁴³ VALENTOVÁ, Zuzana. *Transformace zemědělství v ČR*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Ekonomicko – správní fakulta. Původní zdroj v zákoně 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech.

⁴⁴ Důvodová zpráva zákona č. 110/1997 Sb. – portál PSP [online], [cit. 2017- 12-11], dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t005300c.htm>

⁴⁵ Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

V roce 1999 byl pak schválen nový veterinární zákon. Zákon poskytoval možnost prodávat syrové, mlékárensky neošetřené mléko a výrobky z něj a také čerstvá, neprosvícená a neoznačená vejce, přímo z farmy koncovému spotřebiteli.⁴⁶ Dále byly provedeny změny v oblasti kontroly výrobců. S tím, „že se zužuje jen na ověřování úrovně vlastní kontroly potravin výrobcem a kontroly dodržování kritických bodů, které si výrobce sám stanovil. Teprve při zjištění nedostatků vnitřního kontrolního systému výrobce dozorový orgán uloží konkrétní opatření k nápravě a až po jeho nesplnění uloží pokutu podle § 13.“⁴⁷

2.4 Shrnutí

Zemědělský a potravinářský sektor u nás procházel pestrým historickým vývojem. Do velké míry byl vývoj v tomto oboru spjat s politickým režimem na našem území. Od šlechtických velkostatků se po pádu monarchie pozemkovou reformou dostávala půda do rukou hospodařících jednotlivců. Již z období Rakouska – Uherska máme tradici v podrobné zdravotně – hygienické právní úpravě, kterou přejala i prvorepubliková právní úprava. S vývojem potřeb a technologií přišly změny jako povinná pasterizace mléka, které znamenala jistou formu koncentrace produkce. V právní úpravě bylo možné naleznout určité výjimky pro přímý prodej z farem, kupříkladu přímý prodej nepasterovaného mléka.

O poválečném období můžeme hovořit, jako o období konce sedláckého stavu na našem území. Socialistické zřízení nebylo soukromému hospodaření nakloněno a zemědělství prošlo procesem kolektivizace. Nikdy ale nebylo soukromé hospodaření výslovně zakázáno. Výslovně se jen zakázalo soukromé vlastnictví půdy větší než 50 hektarů. Komunistická strana zvolila cestu značného omezování. Na soukromě hospodařící osoby byl vyvíjen tlak formou zákonných povinností. Bylo jim odepráno právo trvale zaměstnávat pracovní síly, byli nuceni odprodat své stroje a plnit dodávkové povinnosti. Za těchto těžkých podmínek nebyli sedláci schopni dále hospodařit a raději vstupovali do JZD. Došlo tak k obrovské koncentraci výroby v 70. letech umocněné ještě

⁴⁶ Viz. §20 odst. 5 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů v původním znění.

⁴⁷ Důvodová zpráva zákona č. 110/1997 Sb. – portál PSP [online], [cit. 2017- 12-11], dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t005300c.htm>

dalším slučováním jednotlivým JZD. Družstva byla omezována v přímém prodeji svých produktů. Jejich činnost se zužovala na plnění dodávek vůči nákupním organizacím. Zemědělství a následné zpracování a prodej produktů od sebe bylo odděleno. Na městských tržnicích se prodávaly převážně přebytky ze zahrad jednotlivců. Jednalo se o produkty chovu či pěstování, ale ne o zpracované potraviny. Již v době socialismu byl nastaven systém kontroly podobně jako dnes. Veterinární správa kontrolovala živočišné produkty a Potravinářská inspekce výrobky ostatní.

Po pádu socialismu došlo k opětovné změně systému. Docházelo k navrácení majetků, privatizaci státních statků a transformaci JZD. Byly zrušeny státní a oborové normy. Otevřel se zahraniční trh a do republiky začaly pronikat zahraniční subjekty. V 90. letech platila stále většina zákonů z minulého období, proto nárůst soukromě hospodařících osob a zpracovatelů nebyl tak velký. Následně vznikala potřeba upravit právní předpisy do souladu s mezinárodními standardy a evropskými předpisy. Proto byl přijat zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o doplnění některých souvisejících zákonů (dále jen zákon o potravinách a tabákových výrobcích) a nový zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen veterinární zákon).

3. Prameny právní úpravy faremního zpracování a prodeje

V následující kapitole rozeberu prameny právní úpravy v oblasti faremního zpracování, prodeje potravin a zemědělských produktů. V dnešní době celosvětové globalizace a integrace na evropském kontinentu vychází velká část standardů a požadavků v potravinářství z mezinárodních smluv či unijní právní úpravy. Proto je nezbytné pro lepší orientaci a porozumění osvětlit, jak funguje celý systém tvorby norem v této oblasti. Díky lepší orientaci v pramenech se lépe chápou možnosti změny právní úpravy a limity, které vycházejí z mezinárodních závazků.

3.1 Mezinárodní prameny

Přímý prodej produktů z farmy sebou nenese žádný přeshraniční prvek, a proto také není žádná speciální mezinárodní smlouva zabývající se zpracováním a prodejem farmářských výrobků. Avšak na výrobu farmářských potravin můžeme vztáhnout základní dokument celosvětového potravinového práva Codex Alimentarius.⁴⁸ Jedná se o sbírku standardů, směrnic a praktických postupů při výrobě potravin. Tyto texty vytváří komise Codex Alimentarius, založena roku 1963 mezinárodními organizacemi FAO a WHO. Celá tato problematika především vychází z mezinárodního transportu potravin. Při přeshraničním obchodu mají spotřebitelé omezenou možnost kontroly, odkud daný výrobek přesně pochází a nejsou si sami schopni, kvůli velké vzdálenosti mezi producentem a spotřebitelem, ohlídat kvalitu provozu, kde potravina vzniká. Hlavními cíli činnosti komise jsou ochrana zdraví spotřebitelů a spravedlivé podmínky při mezinárodním obchodu s potravinami.⁴⁹

Codex jako takový je právně nezávazný, ale často slouží jako podklad pro vypracování národních, popřípadě evropských právních norem v oblasti potravinového práva. Mezinárodně je Codex hojně užíván a využívá se při sporech u mezinárodního panelu WTO pro spory. Celý kodex je velice komplexní, upravuje velkou část potravinové problematiky. Z praktického hlediska například povoluje či omezuje použití

⁴⁸ Česky: potravinářský zákoník.

⁴⁹ About Codex Alimentarius - portál FAO [online], [cit. 2018- 02-06], dostupné na: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/#c453333>

některých chemických látek, pesticidů či léčiv, uvádí jejich limitní hodnoty apod. Dále se například zabývá označováním potravin a hygienickými předpisy.⁵⁰

3.2 Prameny Evropské unie

Historické aspekty

Právní úprava v oblasti zemědělství je z velké části spjata s unijní politikou. Zemědělství a na něj navazující výroba potravin jsou historicky jedním ze stěžejních oblastí evropské integrace. Historicky se v této oblasti snažila prosazovat své zemědělské vize především Francie. Již na počátcích integrace byla zavedena společná zemědělská politika. Nejprve se společná politika soustředila na dostatečné zajištění produkce potravin prostřednictvím intervenčních cen.⁵¹ S rozvojem technologií a zvětšením výnosů a užitkovosti se postupně snižovaly intervenční ceny a probíhala racionalizace sektoru. Následovalo odpoutání dotací od objemu produkce a v poslední době se začal klást důraz i na mimoprodukční⁵² aspekty zemědělství.⁵³

Tvorba zemědělských unijních předpisů

Podle primárního práva EU patří zemědělství a rybolov do oblasti tzv. sdílené pravomoci.⁵⁴ To znamená, že si mezi sebou dělí kompetence unie a členské státy. Státy mohou přijímat v zemědělské oblasti vlastní právní předpisy do doby přijetí společných evropských pravidel. Rozsah společné regulace prostřednictvím sekundárních unijních předpisů je velmi značný. Členskými státy, tak mnoho prostoru pro vlastní úpravu nezůstává.⁵⁵

⁵⁰ FAQs – portál FAO [online], [cit. 2018- 02-06], dostupné na: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/faq/en/>

⁵¹ Intervenční cena je minimální státem garantovaná cena, za kterou je od zemědělce odkoupena produkce, kterou není schopen udat na volném trhu.

⁵² Mimoprodukčních funkcí zemědělství je velká řada. Především se jedná o environmentální funkce protierozní, půdoochranná, krajinná, dále sociální. Zemědělství je dále úzce spojeno s problematikou rozvoje venkova a zaměstnanosti ve venkovských lokalitách.

⁵³ DAMOHORSKÝ, Milan, HANA MÜLLEROVÁ, MARTIN SMOLEK a TEREZA SNOVKOVÁ. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5. Str. 188-192.

⁵⁴ Viz. čl. 4 odst. 2 písm. d) SFEU.

⁵⁵ DAMOHORSKÝ, Milan, HANA MÜLLEROVÁ, MARTIN SMOLEK a TEREZA SNOVKOVÁ. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5. Str. 193.

Unijní legislativní proces se řídí ustanoveními SFEU, které dávají kompetenci přijímat předpisy v oblasti zemědělství Evropskému parlamentu a Radě po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem.⁵⁶ V otázkách týkajících se stanovení cen, dávek, podpor, množstevních omezení a rybolovných práv náleží výlučná pravomoc Radě.⁵⁷ Návrhy předpisů jsou předkládány Komisi⁵⁸ a Radě. V rámci Rady jsou nejprve projednávány pracovními skupinami, kterých v oblasti zemědělství působí celkem 27.⁵⁹ Evropská komise v oblasti zemědělství může také přijímat, na základě zmocnění od parlamentu a Rady, prováděcí a delegované akty za potřeby aktualizace a řádného uplatňování právních předpisů EU.⁶⁰

Primární právo

Základ právní úpravy zemědělské politiky EU vychází ze SFEU, konkrétně z ustanovení článků 38-44. Oblast zemědělství je upravena spolu s rybolovem a systematicky je včleněna do třetí části SFEU (Vnitřní politika a unie). V této části jsou především upraveny cíle společné zemědělské politiky, společná organizace trhů a opatření k nim vedoucí. Hlavními cíli jsou:

- a) *zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly;*
- b) *zajistit tak odpovídající životní úroveň zemědělského obyvatelstva, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob zaměstnaných v zemědělství;*
- c) *stabilizovat trhy;*
- d) *zajistit plynulé zásobování;*
- e) *zajistit spotřebitelům dodávky za rozumné ceny.⁶¹*

⁵⁶ Evropský parlament je přímo volený orgán občany EU ze všech členských zemí, počet europoslanců je určen Evropskou radou na principu počtu obyvatel daného státu. Rada Evropské unie je orgán zastupující zájmy států složená z ministrů jednotlivých států.

⁵⁷ Viz. čl. 43 odst. 2, 3 SFEU.

⁵⁸ Komise je nadnárodní výkonný orgán složený z jednotlivých komisařů, ze členských států, hájících zájmy unie a dozírající především na dodržování zakládajících smluv.

⁵⁹ Přípravné orgány Consilium europa- portál FAO [online], [cit. 2018- 02-08], dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/?filters=2024&Page=1>

⁶⁰ Viz. čl. 290 a 291 SFEU.

⁶¹ Ustanovení čl. 39 SFEU.

Největší důraz se tedy klade na zvýšení produktivity zemědělské produkce, zajištění odpovídající životní úrovně zemědělského obyvatelstva a zajištění zásobování a dodávek spotřebitelům za rozumné ceny.⁶²

Z těchto cílů se nedá dovodit přímá podpora prodeje faremních produktů. Nepřímou podporu bychom mohli dovodit z čl. 174, kde se vymezuje podpora a zvláštní pozornost venkovským oblastem. Tato podpora je naplněna nařízením (EU) č. 1305/2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Spojitosti bychom také mohli hledat s úpravou životního prostředí, která se způsobem hospodaření v zemědělství úzce souvisí.

Poměrně zajímavé je, že SFEU přímo definuje, co jsou to zemědělské produkty. Rozumějí se jimi produkty rostlinné a živočišné výroby a rybolovu, jakož i výrobky po prvotním zpracování mající s těmito produkty přímou souvislost.⁶³ Tyto zemědělské produkty jsou pak následně konkretizovány v příloze č. 1 SFEU. Z výše uvedeného můžeme usoudit, že většina faremních produktů bude spadat pod zemědělské produkty a budou se na ně vztahovat čl. 38 až 44 SFEU. Jak je již všeobecně známo, jedním ze základních principů Evropské unie je volný pohyb zboží, který je konkretizován určitými opatřeními zamezujícími diskriminaci výrobků různých členských států.⁶⁴ Na zemědělské produkty se tento princip vztahuje také a jsou na ně tedy uplatňována pravidla vnitřního trhu jako pro ostatní výrobky. V člancích 39-44 SFEU mohou být stanoveny odchylky od fungování vnitřního trhu se zemědělskými produkty a trhem s ostatními produkty. Fungování vnitřního trhu musí být doprovázeno fungováním společné zemědělské politiky a mělo by zabezpečit podobné podmínky, jako panují na vnitrostátních trzích. Dále funguje preference produktů z členských států oproti produktům z jiných států.

Důležitým ustanovením ve vztahu k zemědělství a vnitřnímu trhu je článek 36. SFEU dávající členským státům možnost uplatňovat zákazy a omezení dovozu odůvodněné ochranou zdraví a života lidí a zvířat a ochranou rostlin. Tato opatření však

⁶² DAMOHORSKÝ, Milan, HANA MÜLLEROVÁ, MARTIN SMOLEK a TEREZA SNOPKOVÁ. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5. Str. 193-194.

⁶³ Viz. čl. 38 odst. 1 SFEU.

⁶⁴ Např. zákaz dovozných a vývozních cel, zákaz množstevního omezení dovozu nebo vývozu, upravení státních monopolů vylučující jakékoli diskriminace mezi státními příslušníky členských států.

nesmí vést k diskriminaci či omezení obchodu mezi členskými státy.⁶⁵ Stěžejním v politice unie v oblasti zemědělství je také zohlednění požadavku na dobré životní podmínky zvířat, jako vnímajících bytostí s přihlédnutím na regionální kulturní a náboženské tradice.⁶⁶

Sekundární právo

Co do počtu sekundárních právních prostředků se oblast zemědělství řadí k těm největším. Vzniká velké množství sekundárních právních předpisů, jejichž celkový počet je však velmi obtížně zjistitelný. Z historického vývoje a přikládání důležitosti oblasti zemědělství v unijní politice se uplatňují především předpisy přímo aplikovatelné před těmi nepřímo aplikovatelnými. Dochází tedy k harmonizaci práva v oblasti zemědělství na úrovni Evropské unie.⁶⁷

V sekundárním právu rozlišujeme nařízení, směrnice, rozhodnutí, stanoviska a doporučení. *Nařízení* jsou bezprostředně a přímo aplikovatelné obecné právní akty. K jejich účinku ve členských zemích není třeba oznámení podle vnitrostátního právního řádu ani přijetí dalších právních předpisů (tzv. transpozice). V oblasti zemědělství se využívají kvůli povaze míře sjednocení právní úpravy především právní předpisy vydané formou nařízení. Oproti tomu *směrnice* jsou pro členské státy závazné jen z hlediska cíle a výsledku. Přímo závaznou (jednotlivec se může daných práv a povinností dovolávat soudním řízením) se směrnice může stát, jen pokud není řádně a včas transponována do vnitrostátního práva. Forma a prostředky transpozice se ponechávají na vůli členského státu. *Rozhodnutí* jsou přímo adresované právní akty řešící konkrétní akty. Jako příklad mohu uvést prováděcí rozhodnutí komise, kterým se povoluje uvedení výtazku z hřebenu kohouta na trh jako nové složky potravin. *Doporučení a stanoviska* jsou právně nezávazné akty. Doporučení představují očekávaný způsob chování a stanoviska vyjadřují posouzení právně relevantních záležitostí.

⁶⁵ DAMOHORSKÝ, Milan, Hana MÜLLEROVÁ, Martin SMOLEK a Tereza SNOPKOVÁ. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5. Str. 198.

⁶⁶ Viz. čl. 13 SFEU.

⁶⁷ DAMOHORSKÝ, Milan, Hana MÜLLEROVÁ, Martin SMOLEK a Tereza SNOPKOVÁ. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5. Str. 200.

Právní základ při výrobě potravin tvoří v EU tzv. hygienický balíček. Je to několik nařízení, která upravují proces výroby potravin. Základem hygienického balíčku jsou 4 nařízení. Hygienický balíček nahradil 17 starších směrnic, jež členské státy zapracovávaly do svých vnitrostátních zákonů.⁶⁸ Základním je nařízení EP a Rady č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin⁶⁹ a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin (dále jen nařízení (EU) č. 178/2002). Na toto nařízení navazují další tři z roku 2004. Konkrétně jsou to nařízení (EU) č. 852/2004 o hygieně potravin, nařízení (EU) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu a nařízení (EU) č. 854/2004, kterým se stanoví zvláštní pravidla pro organizaci úředních kontrol produktů živočišného původu určených k lidské spotřebě. Relevantními pro tuto oblast budou i nařízení (EU) č. 882/2004 o úředních kontrolách za účelem ověření dodržování právních předpisů týkajících se krmiv a potravin, dále nařízení (EU) č. 1069/2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě a nakonec i nařízení (EU) č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům. V dané oblasti bychom mohli zmínit i řadu dalších relevantních právních předpisů, ale už tak je materie dosti rozsáhlá a dá se říct, že pro běžného laika naprosto nesrozumitelná.

Přijetím hygienického balíčku se rušila dosavadní úprava, která byla spíše ve formě směrnic. Zrušilo a nahradilo se celkem 16 různých směrnic. Hygienický balíček tak přispěl ke snížení počtu právních předpisů. V předchozí úpravě totiž byla každá sféra produkce upravena v jiné směrnici. Mohli jsme se tak setkávat se směrnicí o veterinárních podmínkách pro obchod s čerstvým drůbežím masem nebo směrnicí o hygienických předpisech pro produkci mléka. Postupně byly nahrazeny i některé další směrnice a

⁶⁸ FILIPOVÁ, Martina. *Faremní zpracování ve světle hygienických předpisů*. Brno: Trast pro ekonomiku a společnost, 2008. Diskusní sešit. ISBN 978-80-904148-3-9. str. 11.

⁶⁹ Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA) je evropská agentura fungující nezávisle na evropské legislativě, zřízená v roce 2002 v důsledku potravinových krizí v Evropě na konci 90. let (především šíření nemoci šílených krav). Agentura funguje především na vědeckém základě. Poskytuje vědecké zhodnocení předkládané legislativy, hodnotí případná rizika a dopady na environmentální prostředí, potravní řetězec a biodiverzitu rostlin a živočichů.

v současné době již nenalezneme stěžejní právní předpis ve zkoumané oblasti, který by byl upraven formou směrnice.

Zelené a bílé knihy

Zelené a bílé knihy jsou unijní nezávazné dokumenty, které předcházejí legislativnímu procesu v konkrétních oblastech. Nejprve vychází zelené knihy, které mají začít veřejnou a politickou diskusi o daných tématech. Na vydání zelených knih někdy navazuje vydání knih bílých, které již obsahují legislativní návrhy.⁷⁰ Důležité bylo pro oblast potravinářství vydání Zelené knihy v roce 1997. Tato kniha reagovala na potravinářskou krizi z 90. let a měla zhodnotit soudobý stav evropské právní úpravy, tedy zda úprava odpovídala tehdejší potřebám a vývoji na poli zemědělství a potravinářství. V roce 2000 následovalo vydání Bílé knihy. V knize byly stanoveny požadavky na větší míru integrace v oblasti bezpečnosti potravin, tak aby spotřebitel měl jistotu stejného standartu u výrobků ze všech členských států Evropské unie. Potravinářství mělo být postaveno na principu prevence a komplexnosti. Byl stanoven princip tzv. „*From farm to table*“⁷¹. Zaváděla se i lepší informovanost spotřebitelů o nutričních hodnotách a především se přenesla odpovědnost za bezpečnost potravin na jednotlivé provozovatele, kterým se stanovila povinnost užívat systém analýzy rizika a stanovení kritických kontrolních bodů (HACCP).⁷²

3.3 České prameny

Oblast právní úpravy zpracování a prodeje faremních výrobků je v českém právním řádu do velké míry ovlivněna evropským potravinářským právem. Oblast tohoto podnikání je ale také ovlivněna jinými obecnými právními předpisy. Důležitým pro funkčnost a efektivitu daného odvětví jsou i konkrétní administrativní požadavky, kontrolní činnost státních úřadů a jejich praxe.

⁷⁰ Bílé knihy- portál Euroskop [online], [cit. 2018- 02-11], dostupné na: <http://https://www.euroskop.cz/200/322/clanek/bile-knihy/>

⁷¹ Princip „od vidlí po vidličku.“

⁷² Bílá kniha o zdravotní nezávadnosti potravin vydaná komisí v roce 2000.

Právní řád české republiky je tvořen zejména Ústavou, Listinou základních práv a svobod, ústavními zákony, zákony, zákonnými opatřeními senátu, nařízeními vlády a prováděcími předpisy a právními předpisy územních samospráv. Dále jsou součástí našeho právního řádu také ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy odsouhlasené Parlamentem ČR, rozhodnutími Ústavního soudu rušícími zákony nebo jiné právní předpisy a unijními právními předpisy⁷³

Obecné principy chování státu a jednotlivců se objevují v Ústavě a Listině základních práv a svobod. Konkrétně vymezují enumerativnost veřejnoprávních pretenzí a legální licenci. Slovy ústavy: „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“⁷⁴ a „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“⁷⁵ V Listině je důležitým ustanovením: „Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.“⁷⁶ Poslední uvedené ustanovení je velice důležité a každý farmář/výrobce by ho měl mít na paměti, protože se nezdá, že kdy stává, že veřejné orgány a jednotliví úředníci vyžadují plnění povinností, pro něž nemají oporu v právních předpisech.

Na zákonné úrovni máme celou řadu zákonů, které mají vztah k dané problematice. Na počátku činnosti je pro producenty důležitý zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, popřípadě zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Na to je navázán i zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství definující určité pojmy či upravující evidenci zemědělského podnikatele. Pokud farmář působí v režimu ekologického zemědělství, vztahuje se na něj zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Další skupinou by byly zákony tvořící obecné jádro potravinového práva v ČR, konkrétně zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, upravující povinnosti provozovatele potravinářského podniku (informační povinnost, ozařování potravin, klasifikace jatečných zvířat atd.) Na zákon o potravinách navazuje zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci vymezující působnost SZPI v oblasti

⁷³ Mezinárodní smlouvy i evropské právo mají v případě nesouladu se zákonem tzv. aplikační přednost.

⁷⁴ Viz. čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR.

⁷⁵ Viz. čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR.

⁷⁶ Viz čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

dozoru. Důležité ustanovení nalezneme i v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Zákon upravuje epidemiologicky závažné činnosti, mezi něž řadíme kupříkladu výrobu potravin, uvádění potravin do oběhu či provozování stravovacích služeb. Stanovuje pak i povinnosti jednotlivých osob vykonávajících tyto činnosti. Úprava živočišné produkce je vymezena v zákoně č. 166/2009 Sb., o veterinární péči, jehož cílem je zabezpečení zdravotní nezávadnosti živočišných produktů, vymezení podmínek chovu hospodářských zvířat a stanovení působnosti a pravomoci orgánů vykonávajících státní správu v oblasti veterinární péče. Pro oblast živočišné produkce je důležitý i zákon č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání, kde se nachází ochrana zvířat při usmrcování atd. Nesmím opomenout i předpisy obecné povahy, které okrajově mohou zasahovat do faremního prodeje a zpracování. Zmínil bych zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (majetková práva), zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (formy obchodních korporací), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (trestný čin ohrožení zdraví závadnými potravinami) a další.

Vedle zákonů tu máme další velice důležitou skupinu právních předpisů, jsou to prováděcí předpisy k zákonům. Prováděcích předpisů je opět velká spousta. Na začátek zmíním dvě zcela zásadní pro zkoumanou problematiku, a to vyhlášku č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy EU, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty, ve znění pozdějších předpisů. Obě dvě vyhlášky budu velice podrobně rozebírat v následujících částech této práce. Pokud se na farmě nacházejí jatka, bude pro farmáře významná vyhláška č. 194/2004 Sb., o způsobu provádění klasifikace jatečně upravených těl jatečných zvířat a podmínkách vydávání osvědčení o odborné způsobilosti fyzických osob k této činnosti. Pro oblast označování potravin máme vyhlášku č. 417/2001 Sb., o některých způsobech označování. Oblast ovoce a zeleniny je upravena vyhláškou č. 153/2013 Sb., kterou se mění vyhláška č. 157/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro čerstvé ovoce a čerstvou zeleninu, zpracované ovoce a zpracovanou zeleninu, suché skořápkové plody, houby, brambory a výrobky z nich, jakož i další způsoby jejich označování. Na zákon na ochranu zvířat proti týrání navazuje vyhláška č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování.

Důležitou charakteristikou většiny z těchto předpisů je, že se může jednat o tzv. technické předpisy, na které se vztahuje evropská směrnice č. 2015/1535 o postupu při poskytování informací v oblasti technických předpisů a předpisů pro služby informační společnosti. Probíhá u nich proces notifikace, který je závěrečnou fází legislativního procesu. Cílem notifikace je zamezení vzniku národních předpisů, které by mohly poškozovat volný pohyb služeb a zboží v EU. Notifikací musí projít všechny právní předpisy (zákonné i podzákonné) regulující průmyslové a zemědělské výrobky a jejich obchodování. Regulacemi se rozumí „*technické specifikace výrobků, nebo jiné požadavky na výrobky nebo předpisy pro služby včetně příslušných správních předpisů, jejichž dodržování je při uvedení na trh, při poskytování služby, při usazování poskytovatele služeb nebo při používání v členském státě nebo jeho větší části závazné de iure nebo de facto.*“⁷⁷ Členské státy zasílají k notifikaci návrhy právních předpisů ještě před jejich platností a účinností. V momentě zaslání dojde k pozastavení prací na předpisu a ostatní členské státy mají možnost uplatnit připomínky či podrobná stanoviska. Připomínky mají doporučující charakter. Předkládající stát nemá povinnost reagovat, ale je lepší, když se s připomínkami vypořádá. Následovat může uplatnění podrobného stanoviska, kdy již členský stát má povinnost se vyjádřit a navrhnout nápravná opatření. V případě, že by předpis nebyl řádně notifikován, je vůči jednotlivcům neaplikovatelný a nevymahatelný, i když je podle vnitrostátního práva předpis platný a účinný.⁷⁸ Na závěr k notifikacím bych chtěl uvést, že EU zřídila databázi TRIS, kde jsou uvedeny všechny technické předpisy ještě v procesu notifikace. Každý tak může předpisy přečíst, popřípadě vznést podnět k Evropské komisi s domněnkou, že by předpis mohl bránit volnému obchodu.⁷⁹

Dalším pramenem práva mohou být také soudní rozhodnutí. V této oblasti však mnoho judikatury neregistrujeme. Za zmínku by ale mohlo stát rozhodnutí Nejvyššího správního soudu čj. 9 As 172/2014 zabývající se četností mikrobiologických odběrů při výrobě mletého masa v maloobchodní prodejně a aplikací nařízení (EU) č. 2073/2005.

⁷⁷ Legislativní rámec notifikace technických předpisů podle směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1535 - portál MVČR [online], [cit. 2018- 02-13], dostupné na: <http://www.mvcr.cz/soubor/lg-vazacova-pdf.aspx> str. 28.

⁷⁸ Pozor na technické předpisy a jejich možnou nevymahatelnost - portál Epravo.cz [online], [cit. 2018- 02-13], dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pozor-na-technicke-predpisy-a-jejich-moznou-nevymahatelnost-98980.html>

⁷⁹ Dostupné na: <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/cs/>

Dalším zajímavým soudním rozhodnutím je rozsudek Nejvyššího správního soud čj. 9 As 7/2011 - 70, kde bylo stanoveno, že *není možné subjektu v České republice uložit sankci za období, kdy komunitární (unijní) úprava ani vnitrostátní právní úprava neobsahovala konkrétní prováděcí pravidla upravující institut žádosti o povolení užití kaseinu, resp. kaseinátů, včetně povolovacího řízení, která by umožnila dotčeným subjektům předmětné povolení získat.*⁸⁰ Zajímavým je i rozhodnutí NSS čj. 7 As 235/2016 – 50 o malém množství mletého masa.

Klíčovým dokumentem pro oblast potravin je v ČR tzv. Strategie bezpečnosti potravin a výživy. Je to dokument upravující dlouhodobé cíle v této oblasti. Strategie vzniká ve spolupráci ministerstva zemědělství a ministerstva zdravotnictví. Dokument přijímá usnesením vláda a ukládá ministrům praktickou realizaci a naplňování cílů stanovených strategií. Momentálně jsme v období Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014-2020. V dokumentu se konstatuje dobrý stav systému bezpečnosti potravin. Větší důraz by se v nadcházející době měl věnovat kvalitní výživě obyvatelstva tak, aby se podporovaly správné stravovací návyky. Mimo jiné by se měla ve zvýšené míře zahrnout do vzdělání a výchovy dětí i problematika výživy a zdravého stravování. V oblasti zpracování a výroby potravin je vymezena nutnost podpory kvalitní české produkce prostřednictvím propagačních aktivit (Klasa, Regionální potravina, Farmářské slavnosti⁸¹)⁸²

Ministerstvo zemědělství a jemu podřízené správní orgány v oblasti potravin a zemědělských produktů vydávají stanoviska, příručky apod. Tyto stanoviska, příručky a metodické pokyny nejsou obecně závaznými právními předpisy, měly by sloužit ke sjednocení správní praxe a od této správní praxe by se již správní orgány neměly v jednotlivých případech odchylovat. Jednalo by se tak o libovůli a neodůvodněné právní zacházení.⁸³ Mohl bych uvést například *Příručku pro provozovatele potravinářských*

⁸⁰ Právní věta – portál nssoud.cz [online], [cit. 2018- 02-20], dostupné na: http://nssoud.cz/mainc.aspx?cls=EvidencniListVety&evl_id=40966

⁸¹ Marketingový projekt na podporu lokální produkce a prodeje ze dvora byl sloučen do projektu s názvem „Poznej svého farmáře“, dalším projektem nezmiňným ve strategii je projekt na podporu konzumace tuzemských sladkovodních ryb s názvem „Ryba na Talíř“.)

⁸² Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014-2020.

⁸³ Viz. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 2 Afs 53/2010 – 63 Vlastní argumentace soudu odst. 18.

podniků nebo *Příručku pro faremní a řemeslné zpracování mléka*. Také SZPI jako správní orgán na svých internetových stránkách uvádí sekci „*postupy a stanoviska*.“ Sama však uvádí „*že se nejedná o závazný výklad právních předpisů. Závazný výklad právních předpisů poskytuje pouze soud.*“⁸⁴ Kontrolované osoby však mohou důvodně očekávat daný postup od všech jednotlivých inspektorátů.

3.4 Shrnutí

Oblast potravin a zemědělských produktů určených ke konzumaci je upravena velkým množstvím právních předpisů a na mnoha úrovních. Zdrojem právních předpisů není pouze vnitrostátní právní úprava ale i unijní. Základ úpravy v této oblasti vychází z celosvětově široce uznávaného dokumentu *Codex Alimentarius*. Zemědělství a potravinářství je jedním z nejdůležitějších odvětví unijní politiky a uplatňuje se zde tzv. sdílená pravomoc. Státy jsou oprávněny v této oblasti přijímat vlastní právní úpravy jen do doby vydání společné unijní úpravy. Základem je tzv. hygienický balíček, což je několik nejdůležitějších nařízení v dané oblasti. V současné době se uplatňuje úprava prostřednictvím nařízení, oproti dřívější úpravě prostřednictvím směrnic. Nařízení jsou v členských státech přímo aplikovatelná a vymahatelná, umožňují tak snadnější a rychlejší harmonizaci práva. Prosazením hygienického balíčku došlo k určité konsolidaci oboru a bylo sníženo množství právních předpisů. Národní právní úprava je ovlivněna aplikační předností mezinárodních smluv (tedy i evropského práva), která je vymezena v Ústavě České republiky. Vnitrostátní právo je rozděleno podle právní síly daných předpisů. Několik významných ustanovení nalezneme na ústavní úrovni např. možnost ukládat povinnosti jen na základě zákona a v jeho mezích. Na zákonné úrovni je kromě obecných zákonů (občanský zákoník, trestní zákoník...) a speciálních zákonů (zákon o ekologickém zemědělství...) důležitým je zejména zákon o potravinách a tabákových výrobcích a zákon o veterinární péči. Zákony jsou následně upřesňovány celou řadou prováděcích předpisů. Zmínme nejdůležitější vyhlášku o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty a vyhlášku o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků na některé potravinářské podniky.

⁸⁴ Postupy a stanoviska – portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-25], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/postupy-a-stanoviska.aspx>

Závěrem je potřeba říci, že na farmáře, který chce ze své farmy prodávat výrobky, dopadá velké množství právních předpisů unijních přímo aplikovatelných i těch českých. Aby tak celý řetězec mohl fungovat, právo musí být správně nastaveno na všech úrovních. Také je velice důležité, jak právo aplikují veřejné instituce. Po rozhovorech s farmáři mohu uvést, že nedokáží obsáhnout celou právní materii a neorientují se v ní. Přemíra právních předpisů působí obtíže i samotným pracovníkům veterinární správy a SZPI. S velkým množstvím úkolů, které jsou na jednotlivé pracovníky kladeny, je velice těžké se v právním prostředí orientovat.

4. Právně stanovené požadavky na producenty

Následující kapitulu považuji za tu nejdůležitější, která se v této práci nachází. Budu v ní popisovat a analyzovat práva a povinnosti kladené na osoby zpracovávající a prodávající produkty ze svých farem koncovým spotřebitelům. Chtěl bych poskytnout ucelený přehled informací o právním stavu dané oblasti, následně ji zanalyzovat a podrobit kritickému hodnocení. Produkce potravin je oblast silně regulovaná. Za silnou regulací stojí legitimní cíl. Tím je bezpečnost potravin. Jde o zaručení bezpečnosti a určitého státem garantovaného základního standartu pro potraviny. Pokud se jedná o prodej přímo z farmy, nese s sebou právní úprava určitá specifika. Důležitým faktorem je množství produkce, od které se odvíjí právní režim. To vše bude náplní následujících řádků.

4.1 Obecné požadavky

Zpracování a prodej koncových výrobků patří pod definici zemědělské výroby uvedenou v zemědělském zákoně, kterou se rozumí „*úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby, pokud je konečným produktem zemědělský produkt uvedený v příloze I Smlouvy o fungování Evropské unie*“.⁸⁵ V příloze je uvedena většina produktů, které mohou být produktem činností v hospodářstvích, jako např. mléko, mléčné produkty, maso, ovoce a zelenina. Zemědělská výroba může být uskutečněna jak podnikající osobou, tak osobou nepodnikající. Za zemědělského podnikatele se považuje fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku. Pokud se jedná o osobu fyzickou, musí být dále plně svéprávná, a pokud není občanem EU, mít trvalý pobyt na území ČR a prokázat před příslušným obecním úřadem základní znalost českého jazyka.⁸⁶ Za podnikající fyzickou osobu se nepovažuje osoba vykonávající drobné pěstitelské a chovatelské činnosti, anebo prodávající nezpracované rostlinné a živočišné produkty.⁸⁷ V tomto, ani v jiném právním předpisu není blíže definována *drobná pěstitelská a chovatelská činnost*, ani není stanoven její

⁸⁵ Viz. §2e odst. 3 písm. e zákona č.252/1997 Sb., o zemědělství.

⁸⁶ Viz. §2e odst. 1 zákona č.252/1997 Sb., o zemědělství.

⁸⁷ Viz. §2e odst. 2 zákona č.252/1997 Sb., o zemědělství.

rozsah. Je tedy nutné vycházet pouze z definice podnikání dle zemědělského zákona, a především posuzovat záměr dané osoby, zda hodlá v zemědělské činnosti podnikat či ne.⁸⁸

Základní a prvotní povinností osoby hodlající podnikat v zemědělství je evidovat se u místně příslušného obecního úřadu s rozšířenou působností, v jehož územním obvodu se nachází jeho místo či sídlo podnikání.⁸⁹ Celorepublikově tak dochází k vedení evidence zemědělských podnikatelů. Každý občan si tak na internetových stránka ministerstva zemědělství může dohledat, kdo v dané obci zemědělsky podniká.⁹⁰ Provozování zemědělské činnosti bez zaevidování je přestupkem, k jehož posouzení je oprávněn místně příslušný obecní úřad, který může uložit dotyčnému za nedodržení povinnosti evidence pokutu až 50 000 Kč.⁹¹

Příjmy ze zemědělské výroby

Zemědělskou výrobu je možné provozovat jako osoba podnikající i nepodnikající. Záleží, zda zemědělskou výrobu provozujeme s podnikatelským záměrem. Pro lepší porozumění bych uvedl konkrétní případy. Pokud si člověk koupí na své hospodářství 60 slepic se záměrem prodávat pravidelně vajíčka, bude považován za zemědělského podnikatele. Naproti tomu například člověk, který nárazově prodá v létě sousedům vajíčka kvůli vyšší snášce, nebude považován za zemědělského podnikatele. Zemědělský podnikatel zdaňuje své příjmy podle §7 odst. 1 písm. a, jedná se tedy o příjem ze samostatné činnosti a může paušálně uplatňovat výdaje ve výši 80% ze zemědělské výroby, nejvýše lze uplatnit výdaje do částky 800 000 Kč.⁹²

Nesmí se opomenout, že i příjem nepodnikající osoby, která vykonává zemědělskou výrobu, je předmětem daňového práva. Tento příjem řadíme mezi tzv. ostatní příjmy. Podle ustanovení zákona jsou zdaněny příjmy z příležitostných činností

⁸⁸ Dotazy infopultu - portál agronavigator.cz [online], [cit. 2018- 02-15], dostupné na: http://www.agronavigator.cz/inf_pult_odpovedi.asp?ids=0&ch=0&typ=1&val=0&off=1160&act=answer&sessionid=&razeni=1&poradi=1

⁸⁹ Viz. ustanovení §2f odst. 1 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

⁹⁰ Dostupné na <http://eagri.cz/public/app/SZR/EZP>

⁹¹ Viz. ustanovení §5 odst. 1 písm. a zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

⁹² Viz. §7 odst. 7 písm. a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

nebo z příležitostného pronájmu, včetně příjmů ze zemědělské činnosti a lesního a vodního hospodářství, pokud se nejedná o příjmy podle § 6 až 9 zákona o daních z příjmů.⁹³ Tyto příjmy jsou osvobozeny od daně do úhrnné výše, která nepřesáhne 30 000 Kč ve zdaňovacím období⁹⁴ u jednoho poplatníka. V zákoně je uvedena odchylka při prodeji medu, kdy se se pro účely daně z příjmu počítá příjem ve výši 500 Kč na jedno včelstvo.⁹⁵ Limit pro osvobození od daně byl zvednut v roce 2014 z 20 000 na 30 000 Kč. Tato změna byla prosazena tehdejším ministrem zemědělství Ivanem Fuksou, který tak chtěl podpořit příležitostné přivýdělky a prodej přebytků na venkově. Dle mého názoru by tento limit mohl být ještě vyšší. Je žádoucí podporovat život na venkově a možnost ještě většího přivýdělku by mohla být žádanou pomocí. Navíc je otázkou, zda zatěžovat občany a veřejnou správu vybíráním daní z takto malých částek. Pokud budeme počítat výnos 180 kg na jeden strom při ceně 30 Kč za kilogram, vznikne nám příjem 5400 Kč z jednoho stromu. Osoba, která by na zahradě měla 6 takovýchto stromů, by se do limitu nevešla a musela by podávat daňové přiznání a danit případný zisk. I vzhledem k růstu cen a mezd od roku 2014 bych navrhoval zvýšení limitu na 45 000 Kč.

4.2. Požadavky v závislosti na produkci (rostlinná produkce)

V předešlé části jsem rozebral problematiku podnikání a daní ve vztahu k zemědělské výrobě. V této části se budu zabývat o navazující problematiku, co musí subjekt splnit, aby mohl v souladu s právem zpracovávat a prodávat zemědělské produkty (myšleno produkty k přímé konzumaci spotřebitelem). Právní úprava této oblasti je velice pestrá a poměrně složitá. Podmínky na producenty jsou kladeny v závislosti na druhu a množství produkce. Regulace se tak liší především v tom, jestli jde o produkt živočišného či rostlinného původu.

Produkce rostlinného původu (především zelenina, ovoce, ořechy) je, co se týká právní úpravy oblastí, užší. Prodej ovoce, zeleniny a ořechů je v právní oblasti upraven méně než oblast prodeje živočišných produktů. Užší úprava je pochopitelná, z hlediska bezpečnosti potravin je totiž část rostlinná méně riziková. Nutno podotknout, že v této

⁹³ Viz. §10 odst. 1 písm. a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

⁹⁴ Kalendářní rok.

⁹⁵ Viz. §10 odst. 3 písm. a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu.

oblasti nevzniklo takové množství příruček pro farmáře, jako je tomu v oblasti živočišné produkce. V oblasti živočišné můžeme sledovat tvorbu několika příruček, které souhrnně poskytují informace o požadavcích uvedených v legislativě, v oblasti rostlinné jsem žádnou obsáhlejší příručku nezaznamenal.

Při rozhovorech s některými menšími zelináři a ovocnáři jsem se dozvěděl, jaký je jejich vztah k právu a ke zjišťování právem stanovených podmínek pro jejich činnost. Například zelinář pan Smotlacha z Hlavence v rozhovoru se mnou podotkl, že orientace v právních předpisech je pro něj složitá. Informace nečerpá přímo z právních předpisů, ale snaží se hledat souhrnné články na internetu apod. Další farmáři zmínili, že se informace snaží vyhledat například od zemědělských poradců či přímo od státních orgánů. Téměř nikdo se ovšem nepouští přímo do čtení právních předpisů. Problémem je vyhledání právních předpisů, které se vztahují přímo na danou oblast činnosti. Nejlepším řešením je z mého pohledu pro farmáře telefonicky zavolat na konkrétní veřejnou instituci a zeptat se příslušných pracovníku instituce na hledané otázky. Většina z nich je ochotná poradit, kam se člověk má podívat a jaké jsou požadavky pro provozování daných činností. Jako vhodné se mi také jeví obrátit se na Svazu faremních zpracovatelů, která se legislativou v oblasti faremního prodeje a zpracování dlouhodobě zabývá. Všichni farmáři by také uvítali zpracování právních příruček, kde by byly souhrnně uvedeny základní požadavky, které jsou na farmáře pro produkci rostlinné výroby právem kladeny. Z mého pohledu je stav, kdy se farmáři jen velice složitě orientují v právních předpisech, neúnosný a ukazuje na přebujelost a složitost právního systému, který je pro běžného člověka těžko srozumitelný.

Zprvu je nutné v oblasti prodeje produktů rostlinného původu odlišit osoby podnikající a osoby nepodnikající. K této problematice vydala SZPI na svých internetových stránkách stanovisko, jak si tato úřad vykládá oblast této právní úpravy.⁹⁶ Při prodeji rostlinných produktů, mimo rámec podnikání i v rámci podnikání, jsme podle SZPI považováni za provozovatele potravinářského podniku. Domnívám se, že tento výklad je mylný, za provozovatele potravinářského podniku bych považoval pouze

⁹⁶ Vodítko pro výrobce a prodejce potravin vyráběných v domácnosti a prodávaných z domu - portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-23], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-voditko-pro-vyrobce-a-prodejce-potravin-vyrabenyh-v-domacnosti-a-prodavanych-z-domu.aspx>

subjekt podnikající (popřípadě neziskový). Již slovo podnik odkazuje na soubor osobních, hmotných a nehmotných složek sloužících k podnikání. Měli bychom tak dva typy potravinářských podniků, ty, které mají povinnost se registrovat, a ty, které nemají povinnost se registrovat. Tímto se dostáváme k první povinnosti. Subjekt prodávající rostlinou produkci je povinen oznámit zahájení, změnu, ukončení činnosti příslušnému orgánu dozoru. Příslušným orgánem v tomto případě je SZPI.⁹⁷ SZPI povinnost registrace přikládá subjektům s určitou kontinuitou činnosti a stupněm organizace. Stupeň organizace se posuzuje individuálně podle více kritérií a určitou kontinuitu přikládá osobám nakládajícím s potravinou k prodeji alespoň 12 krát za rok. SZPI také ve svém stanovisku zohledňuje, zda daný prodej subjekt veřejně propaguje či ne. Také by v případě prodeje čerstvé zeleniny, ovoce a brambor měl potravinářský podnik SZPI oznámit druh, skupinu a podskupinu ovoce, zeleniny a brambor, jež hodlá na trh uvádět. V případě oznamování prodeje zeleniny není jasné, zda by se povinnost týkala všech provozovatelů potravinářských podniků (tak, jak si je vykládá SZPI) nebo jen těch, kterým přikládá povinnost registrace. Po telefonickém rozhovoru s některými oblastními inspektory jsem se dozvěděl, že jednotliví inspektoři nebývají plně seznámeni se stanoviskem SZPI a vykládají si povinnosti tak, že i nahodilý prodejce přebytků, který jede své přebytky prodávat na trh, by se u nich měl registrovat. Z mé analýzy mi vychází tento požadavek jako neoprávněný a povinnost registrace by se měla vztahovat opravdu pouze osoby vykonávající činnost pravidelně a soustavně. Z uvedeného vyvstává otázka, jaké právní normy se tedy na tzv. „přebýtkáře“ vztahují? Základem tohoto problému tedy je, zda každého, kdo uvede produkt na trh, považujeme za potravinářský podnik. Zákon o potravinách hovoří o povinnostech potravinářského podniku, prodejce přebytků by tedy byl povinen dodržovat povinnosti v zákoně o potravinách a tabákových výrobcích. Evropské nařízení o hygieně potravin uvádí v preambuli, že by se pravidla společenství měla vztahovat pouze na podniky, jejichž koncepce předpokládá určitou kontinuitu činností a určitý stupeň organizace.⁹⁸ SZPI si vztahuje tuto preambuli pouze k užití nařízení č. 852/2004. Nařízení č. 852/2004 se tedy na „přebýtkáře“ nevztahuje, ale obecné nařízení č. 178/2002 ano. Jednotliví inspektoři oblastních inspektorátů mi však

⁹⁷ Viz. §3 odst. 1 písm. i zák. č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích.

⁹⁸ Viz. preambule odst. 9 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 852/2004 o hygieně potravin.

nedokázali definovat povinnosti, které se na nepodnikající prodejce vztahují. Někteří používali výrazy jako „podle zdravého rozumu“, „povinnosti se vztahují přiměřeně“ apod. Avšak SZPI jako celek vydala k této problematice srovnávací tabulku pro lepší orientaci v povinnostech, které subjektům přikládá.⁹⁹ Pro prodej přebytků ale není velká právní regulace potřebná, vychází se z úzkého vztahu prodejce a kupujícího, kdy má kupující větší možnost kontroly kvality a bezpečnosti potravin. I na prodej přebytků by se bezesporu měla vztahovat zásada jednat v právním styku poctivě. Měla by být uvedena cena, měla by se dodržovat deklarovaná hmotnost apod. Dále bychom mohli z vyhlášky č. 157/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro čerstvé ovoce a čerstvou zeleninu, zpracované ovoce a zpracovanou zeleninu, suché skořápkové plody, houby, brambory a výrobky z nich, jakož i další způsoby jejich označování, dovodit povinnost prodávat ovoce a zeleninu, která bude celá, čerstvá, zdravá, bez známek hniloby a plísní a zbařená nežádoucích cizích příměsí. U čerstvého ovoce samostatně navíc obsahující všechny základní části, ve stádiu technické zralosti. Ze smyslu právní úpravy by se měl na tyto produkty vztahovat i § 10 zákona o potravinách a tabákových výrobcích zakazující na trh uvádět potraviny klamavě označené, s prošlým datem použitelnosti, neznámého původu, překračující nejvýše přípustné kontaminace radionuklidů a ozářené v rozporu s právem. Požadavky na zemědělské výrobky a potraviny by byla oprávněna kontrolovat SZPI.¹⁰⁰

Následně se dostáváme k prodeji rostlinné produkce podnikatelem, tedy činnosti s určitou mírou kontinuity a organizace. Zde se setkáváme s poměrně zajímavou právní situací. Základní unijní nařízení v oblasti hygieny potravin č. 853/2004 uvádí, že se nevztahuje na „*případy, kdy výrobce přímo dodává malá množství vlastních produktů z prvovýroby konečnému spotřebiteli nebo místnímu maloobchodu, který je přímo dodává konečnému spotřebiteli*“. Dokonce zákon o potravinách ve svém zmocňovacím ustanovení uvádí, že „*ministerstvo stanoví vyhláškou požadavky na potraviny rostlinného původu a zacházení s nimi, pravidla pro prodej a dodávání malého množství vlastních produktů z prvovýroby a zacházení s nimi a malé množství produktů rostlinného původu*“.¹⁰¹ Toto

⁹⁹ Tabulka je dostupná na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-voditko-pro-vyrobce-a-prodejce-potravin-vyrabenyx-v-domacnosti-a-prodavanyx-z-domu.aspx>

¹⁰⁰ Viz. §3 odst. 1 písm. a zákona č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁰¹ Viz. §18 odst. 1 písm. d zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích.

zmocňovací ustanovení je v zákoně uvedeno proto, aby bylo možné vyhlášku v případě politické poptávky přijmout. Avšak z pohledu adresátů zákona se může jednat o ustanovení, které je uvádí v omyl, protože žádná taková vyhláška dosud neexistuje. České republika tak nenaplnila článek 1 odst. 3 nařízení (EU) č. 852/2002 o hygieně potravin, který předpokládá přijetí vnitrostátní úpravy v oblasti prodeje malých množství. V roce 2013 byla tato vyhláška připravována, ale nakonec se od příprav upustilo. V příloze 1. diplomové práce přiložím pracovní verzi vyhlášky. Například na Slovensku k přijetí této vyhlášky došlo, a jsou tak stanovena i malá množství pro rostlinnou část produkce. Pro zajímavost, malým množstvím bylo určeno 50 kg bylin za rok nebo 200 kg cibulové zeleniny.¹⁰² Česká verze byla tou Slovenskou inspirována, ovšem u některých komodit uváděla menší limity. K dané situaci se mi vyjádřil vedoucí oddělení potravinového práva a kvality potravin Ing. Martin Štěpánek, který uvedl, že nepřijetím vnitrostátní vyhlášky se podle jeho názoru nařízení č. 852/2004 vztahuje i na prodeje dle čl. 1 odst. 2. písm. c tohoto nařízení. I SZPI ve svém stanovisku¹⁰³ nebere v potaz prodeje malých množství koncovému spotřebiteli, a dle mého názoru ne zcela po právu vztahuje na veškerý prodej určitého stupně kontinuity a organizace pravidla stanovená v nařízení (EU) č. 852/2004. Já osobně se domnívám, že nepřijetím vnitrostátního právního předpisu nelze změnit výklad nařízení, které explicitně uvádí, že se na tyto případy nevztahuje. Musíme vycházet ze zásady ukládání povinností pouze na základě zákona. Pokud tedy unijní nařízení uvádí, že se na daný případ nevztahuje, nemohou veřejné orgány po výrobcích tyto povinnosti vyžadovat. Otázkou zůstává, jak velké je malé množství. Domnívám se, že v situaci, kdy by SZPI pokutovala výrobce v tomto případě a on nesouhlasil, musel by v takovém případě rozhodnout soud.

I v případě malých množství by ale producent byl vázán povinnostmi, které na provozovatele potravinářského podniku klade zákon o potravinách a tabákových

¹⁰² Viz. §7 odst. 2 písm. p nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Z. z., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam.

¹⁰³ Vodítka pro výrobce a prodejce potravin vyráběných v domácnosti a prodáváných z domu - portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-23], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-voditko-pro-vyrobce-a-prodejce-potravin-vyrabenyh-v-domacnosti-a-prodavanych-z-domu.aspx>

výrobci a také nařízení EP a Rady č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. V zákoně o potravinách a tabákových výrobcích by se jednalo zejména o povinnosti v §3. Dále §8 vymezuje požadavky na označování nebalených potravin. Povinně se uvádí například název potraviny, jméno a adresa pěstitele, země původu a další. Mezi povinné údaje patří i údaj o třídě jakosti, stanoví-li tak prováděcí právní předpis nebo přímo použitelný předpis EU. Požadavky na jakost jsou uvedeny v příloze 1 k nařízení komise (EU) č. 543/2011. Jakostní třídu je povinné uvádět u 10 typů produktů, konkrétně jablek, citrusových plodů, kiwi, salátu, broskví a nektarinek, hrušek, jahod, papriky zeleninové, stolních hroznů a rajčat. Těchto 10 produktů se řídí zvláštní obchodní normou. Na ostatní se vztahuje všeobecná obchodní norma, jež stanovuje základní požadavky na jakost a nerozlišuje jakostní třídy. Dále musí pěstitel zajistit splnění požadavků z nařízení (EU) č.178/2002 v článku 14, tedy požadavek bezpečné potraviny. Nutné je dbát i článku 18 o sledovatelnosti potravin. Způsob sledovatelnosti není blíže upraven a každý provozovatel si jej nastavuje sám.¹⁰⁴ Provozovatel potravinářského provozu také nemůže na trh uvádět zemědělské výrobky (potraviny), které by překračovaly maximální limity kontaminujících látek a maximální limity reziduí pesticidů stanovených v nařízeních Evropského společenství¹⁰⁵, výrobky také musí splňovat mikrobiologické kritéria.¹⁰⁶

Pokud bude pěstitel chtít prodávat své rostlinné zemědělské produkty (potraviny) bez jakýchkoli omezení a bude prodávat množství větší než malé, bude se na něj bezpochyby vztahovat i nařízení (EU) č. 852/2004 o hygieně potravin. Hned v úvodu nařízení je uvedena nejdůležitější zásada celého potravinového práva, která zní „*primární odpovědnost za bezpečnost potravin nese provozovatel potravinářského podniku.*“¹⁰⁷

¹⁰⁴ Povinnost provozovatelů zabývajících se prvovýrobou - portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-22], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-povinnost-provozovatele-zabyvajicich-se-zemedelskou-prvovyrobou.aspx>

¹⁰⁵ Nařízení komise (ES) č. 1881/2006, kterým se stanoví maximální limity některých kontaminujících látek v potravinách, Nařízení EP a Rady 396/2005 o maximálních limitech reziduí pesticidů v potravinách a krmivech rostlinného a živočišného původu a na jejich povrchu a o změně směrnice Rady 91/414/EHS (Text s významem pro EHP)

¹⁰⁶ Nařízení komise (ES) č. 2073/2005 o mikrobiologických kritériích pro potraviny (Text s významem pro EHP)

¹⁰⁷ Viz. čl. 1 odst. 1 písm. a nařízení EP a Rady 852/2004 o hygieně potravin.

Dále je stanovena nutnost zajistit bezpečnost potravin v celém potravinovém řetězci a povinnost neporušení chladicího řetězce.¹⁰⁸ Článek 4 stanoví povinnost splňovat obecná hygienická pravidla stanovená v části A přílohy I. Příloha se vztahuje na prvovýrobu a ukládá prvovýrobcům povinnost do nejvyšší možné míry zajistit ochranu produktů před kontaminací.¹⁰⁹ Dále stanoví různá hygienická opatření jako používání pitné vody, správné užívání přípravků na ochranu rostlin atd.¹¹⁰ Podnik by měl po přiměřenou dobu uchovávat záznamy o přijatých opatřeních. Dále je povinen provozovatel vést záznamy o použitých přípravcích na ochranu rostlin, o výskytu škůdců majících vliv na bezpečnost produktu a výsledcích analýz vzorků.¹¹¹

Pro snazší naplňování požadavků stanovených nařízením (EU) č. 852/2002 evropská komise vypracovala dokument s názvem *Oznámení Komise o pokynech pro řešení mikrobiologických rizik u čerstvého ovoce a zeleniny v prvovýrobě prostřednictvím správné hygieny*. Používání tohoto dokumentu je pro pěstitele dobrovolné, pokyny obsažené v dokumentu slouží jako nápověda, jak uplatňováním správné zemědělské praxe a správné hygienické praxe čelit mikrobiologickým rizikům v případě čerstvého ovoce a zeleniny.¹¹² Tento dokument je velice obsáhlý a může pěstitelům sloužit jako velice kvalitní zdroj informací pro plnění požadavků stanovených evropskými právními předpisy v oblasti mikrobiologické bezpečnosti. Dokument v sobě obsahuje kontrolní otázky na pěstitele, který si tak může díky dokumentu zkontrolovat své postupy.

Pěstitel se může kromě samotného prodeje rostlinné produkce rozhodnout své výpěstky také zpracovávat. Tedy může například vyrábět marmelády, džemy, sušené ovoce, nakládanou zeleninu apod. Zpracování a výroba těchto produktů může za určitých podmínek probíhat i v prostorech, které jsou užívány jako soukromý obytný dům. Musí však být splněny určité další požadavky. Zvláštní požadavky na prostory pro zpracování jsou uvedeny v příloze II nařízení (EU) č. 852/2004.¹¹³ Kapitola III. dané přílohy pak

¹⁰⁸ Viz. čl. 1 odst. 1 písm. b, c nařízení EP a Rady 852/2004 o hygieně potravin.

¹⁰⁹ Viz. odst. 2 přílohy I části A nařízení EP a Rady 852/2004 o hygieně potravin.

¹¹⁰ Viz. odst. 5 přílohy I části A nařízení EP a Rady 852/2004 o hygieně potravin.

¹¹¹ Viz. odst. 9 přílohy I části A nařízení EP a Rady 852/2004 o hygieně potravin.

¹¹² Povinnost provozovatelů zabývajících se prvovýrobou - portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-23], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-povinnost-provozovateleu-zabyvajicich-se-zemedelskou-prvovyrobou.aspx>

¹¹³ Viz. čl. 4 odst. 2 nařízení EP a rady č. 852/2004 o hygieně potravin.

stanoví požadavky na prostory užívané především jako soukromý obytný dům, v němž se však pravidelně připravují potraviny. Pokud by však chtěl prodávat výrobky do maloobchodní sítě, musí splňovat obecné požadavky na potravinářské prostory z kapitoly I. Zpracovatel by také měl mít písemně zpracované postupy postavené na zásadách HACCP a měl by dodržovat povinné označování potravin požadované §6,7,8,9 a 9a zákona o potravinách a tabákových výrobcích. V § 6 je stanovena výjimka z povinné deklarace výživových údajů pro podniky s maximálním počtem 10 zaměstnanců nebo 20 000 000 Kč tržeb ročně. Skutečnost, že je potravina vyráběna v domácnosti sama o sobě provozovatele potravinářského podniku neopravňuje používat označení „domácí“, provozovatel toto označení může uvádět jen v případě splnění požadavků stanovených v § 2 odst. 4 písm. a) nebo b) vyhlášky č. 417/2016 Sb., o některých způsobech označování potravin. Podrobné požadavky na výrobky stanoví vyhláška č. 157/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro čerstvé ovoce a čerstvou zeleninu, zpracované ovoce a zpracovanou zeleninu, suché skořápkové plody, houby, brambory a výrobky z nich, jakož i další způsoby jejich označování a přílohy k této vyhlášce. Stanoví se zde například minimální hmotnost podílu ovoce v potravině apod. Všichni provozovatelé potravinářských podniků jsou také povinni mít zdravotní průkaz podle § 19 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.¹¹⁴

4.3. Požadavky v závislosti na produkci (živočišná produkce)

Živočišná produkce je významnou součástí zemědělské výroby. Cílem živočišné výroby je produkce masa, mléka a vajec. Navazuje na rostlinnou výrobu a je významná pro výživu obyvatelstva živočišnými bílkovinami. Živočišná produkce je velice důležitá i z environmentálního hlediska. Podporuje pěstování pícnin, což je dobré pro ochranu zemědělských půd a zadržování vody v krajině. Živočišná produkce a její zpracování vytváří velké množství pracovních příležitostí, a může tak přispět k rozvoji venkova. Pro účely práce pominu část živočišné produkce, která se týká zvěřiny, ryb a jiných živočichů

¹¹⁴ Vodítka pro výrobce a prodejce potravin vyráběných v domácnosti a prodávaných z domu – příloha k vodítkům - portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018-02-23], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-voditko-pro-vyrobce-a-prodejce-potravin-vyrabenych-v-domacnosti-a-prodavanych-z-domu.aspx>

pocházejících z akvakultury. Tyto oblasti mají oproti zbytku živočišné produkce jistá specifika a jsou odlišně právně upravená.

Oblast živočišné produkce a jejího faremního prodeje a zpracování je oproti rostlinné produkci ve větším zájmu veřejných i soukromých orgánů. V této oblasti vzniklo několik různých příruček. Ze strany ministerstva zemědělství nově vznikla *Příručka pro řemeslné a tradiční zpracování mléka*, Asociace soukromého podnikání vydala *Průvodce sedláka veterinárně hygienickou legislativou* a v neposlední řadě také publikace *Jak na faremní prodej ze dvora* od kolektivu Drobníček, Pešán, Smetana. Všechny tyto příručky mají napomáhat farmářům v orientaci v právních předpisech. Problémem těchto příruček je často jejich (ne)aktuálnost. Legislativa v této problematice se poměrně často mění a vyvíjí. V neposlední řadě nesmím opomenout působení Svazu Faremních zpracovatelů v čele s Ing. Hrbkem. Svaz faremních zpracovatelů je jedním z oficiálních připomínkových míst zemědělské legislativy, přičemž v posledních letech se velice aktivně podílel na tvorbě právních předpisů v oblasti faremního zpracování a prodeje.

Z předešlých částí této práce víme, že již historicky existovaly určité výjimky pro prodej produktů přímo z hospodářství. I v dnešní době tyto výjimky platí i pro faremní produkci živočišných produktů. Důvodem osvobození od určitých povinností je legitimní očekávání nižší nebezpečnosti těchto produktů, krátký dodavatelský řetězec, typicky malé stále pracovní kolektivy atd. Přímý prodej z farmy také není toliko způsobilý bránit volnému pohybu potravin v rámci EU. Avšak i členskými státy přijímaná vnitrostátní úprava prodeje malých množství podléhá notifikačnímu procesu z důvodu, že se jedná o technický předpis. Členské státy mohou připomínkovat a ohradit se tak proti opatřením způsobilým narušit volný obchod. Typicky by se mohlo jednat například o stanovení příliš vysoké hranice malých množství.

Základ právní úpravy týkající se živočišných produktů opět vychází z unijního hygienického balíčku. Nařízení v sobě obsahují možnost pro členské státy přijmout

přizpůsobení určitých požadavků, aniž by byly ohroženy cíle těchto nařízení.¹¹⁵ Celý hygienický balíček stojí na principu dosažení produkce zdravotně nezávadných potravin. Především jsou zde vymezeny základní cíle, ne však konkrétní opatření. Ve velkém měřítku je možné uplatňovat zásadu pružnosti. Pružnost se aplikuje směrem k potřebám podniků umístěných v regionech se zvláštními zeměpisnými omezeními, k uspořádání staveb a k tradičním výrobním metodám. *Nařízení uznává potřebu zachování těchto tradičních metod výroby, které dokládají evropskou kulturní různorodost, a zajišťuje proto potravinářským podnikům potřebnou pružnost.*¹¹⁶ Mezi tradiční metody výroby můžeme například řadit používání vybavení ze dřeva, mědi, zrání sýra ve sklepeních apod.¹¹⁷ Detailněji je problematika potravin s tradičními vlastnostmi vymezena v článku 7 nařízení (EU) č. 2074/2005, kterým se stanoví prováděcí opatření pro některé výrobky podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 a pro organizaci úředních kontrol podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 854/2004 a (ES) č. 882/2004, kterým se stanoví odchylka od nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 a kterým se mění nařízení (ES) č. 853/2004 a (ES) č. 854/2004. Je zde blíže vymezeno, co se rozumí „potravinami s tradičními vlastnostmi a od jakých požadavků na výrobu mohou být osvobozeny. Členské státy mohou poskytovat obecné výjimky nebo výjimky jednotlivcům na základě jejich žádostí. V nařízeních jsou také užívány pojmy jako „je-li to nezbytné“, „popřípadě“, „odpovídající“ a „podle potřeby“. Tyto pojmy apelují na provozovatele potravinářského podniku, aby oni sami rozhodli, zda jsou daná opatření nutná pro dosažení cílů v nařízeních. Za toto rozhodnutí je pak samozřejmě provozovatel odpovědný a měl by být schopen si ho před orgánem kontroly obhájit.

Konkrétním vyjádřením zásady flexibility a využití možnosti přizpůsobení je vyhláška č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty (dále jen vyhláška č. 128/2009). Vyhláška naplňuje §24 odst. 2 zákona 166/1999 Sb., o veterinární

¹¹⁵ Viz. čl. 13 odst. 3 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004.

Viz. čl. 10 odst. 3 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004.

Viz. čl. 17 odst. 3 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 854/2004.

¹¹⁶ Pokyn k provádění některých ustanovení nařízení (EU) č. 852/2004 dostupné na:

<https://www.svs-cr.cz/zivocisne-produkty/flexibilita/>

¹¹⁷ Příručka faremního a řemeslného zpracování mléka str. 50 dostupné na:

<http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/publikace-a-dokumenty/prirucka-pro-faremni-a-remeslne.html>

péči. Vyhláška umožnila poskytnutí úlev od některých strukturálních¹¹⁸ požadavků malovýrobcům a definování maloobchodní činnosti podle čl. 1 odst. 5 nařízení (EU) č. 853/2004, a tím přinesla možnost dodávat zboží i jiným maloobchodním podnikům za stanovených podmínek a být přitom pouze registrovaným, nikoli schváleným provozem.¹¹⁹ Dále také upravila proces individuální žádosti o přizpůsobení požadavků pro potravinářské podniky.¹²⁰ Vypracování vyhlášky bylo snahou o využití možností poskytnout úlevy, které nařízení hygienického balíčku jednotlivým státům poskytují. Vyhláška byla připravena po vzoru rakouských právních předpisů.¹²¹ Mimo povinnost notifikace z důvodu, že se jedná o technický předpis, vyhláška podléhá oznámení podle čl. 10 nařízení, kdy stát tuto vyhlášku může přijmout jen v souladu s odst. 2 až 8 tohoto článku.

Dalším počinem ve snaze ulevit malým producentům je ustanovení § 27a veterinárního zákona spolu s vyhláškou č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy evropských společenství. Toto ustanovení spolu s vyhláškou poskytuje možnost přímého prodeje produktů prvovýroby chovatelem přímo konečnému spotřebiteli a do místního maloobchodu.

Příslušným dozorovým orgánem v oblasti péče o zdravotní nezávadnost živočišných produktů je Státní veterinární správa.¹²² Subjekty ale mohou některé nezpracované živočišné produkty prodávat v určitém množství zcela bez vědomí veterinární správy.¹²³ Při produkci rozlišujeme několik různých režimů. Jsou jimi provozy schválené, registrované a zmiňovaný prodej bez registrace k veterinární správě. Produkce potravin živočišného původu je opravdu velice regulované prostředí a na producenty se

¹¹⁸ „požadavky na konstrukci a provedení stavby potravinářského podniku, uspořádání a účelové určení provozních prostorů, jejich vnitřní úpravu a vybavení“ cit. z DROBNÍČEK, Ladislav, Jaroslav PEŠÁN a Pavel SMETANA. *Jak na-- faremní prodej ze dvora*. 3., dopl. vyd. Klatovy: Úhlava, 2014. ISBN 978-80-905087-7-4. str. 33.

¹¹⁹ Interní dokument SVS k vyhlášce č. 128/2009 Sb., zaslaný od Mgr. Aleny Jaklové.

¹²⁰ Viz. §3 vyhlášky č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty.

¹²¹ Interní dokument SVS k vyhlášce č. 128/2009 Sb., zaslaný od Mgr. Aleny Jaklové.

¹²² DAMOHORSKÝ, Milan, HANA MÜLLEROVÁ, MARTIN SMOLEK a TEREZA SNOPKOVÁ. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5. str. 55.

¹²³ Prodej ze dvora- portál svepravnyvcelar.cz [online], [cit. 2018- 02-26], dostupné na: <http://svepravnyvcelar.cz/Prodej>

vztahuje obrovské množství jednotlivých právních předpisů. Neúplný seznam všech relevantních právních předpisů, které se vztahují na toto odvětví produkce (veterinárně-hygienické požadavky), uvádím v příloze č. 2 této diplomové práce.

Prodej a zpracování podléhající legislativě EU - Schválené provozy

V případě živočišné produkce začnu v opačném pořadí a rozeberu nejprve případy, které jsou upraveny přímo předpisy EU. V těchto případech se jedná o veterinárně schválené provozy, které nejsou nijak omezeny v množství produkce, limitujícím faktorem je pouze výrobní kapacita provozu. Pokud se člověk rozhodne začít produkovat potraviny živočišného původu a chtěl by si v právních předpisech najít, podle čeho se má řídit a co se na něj vztahuje, tak ho to pravděpodobně bude stát ohromné úsilí. Jen samotná orientace v tom, co se na koho vztahuje, je nesmírně složitá. Prolínání unijního a českého práva, obrovská spousta výjimek a neurčité právní pojmy pro běžného člověka činí téměř nemožným, bez pomoci kvalifikovaných osob, se s právem zcela seznámit.

Nejobecnějším základem pro produkci potravin živočišného původu¹²⁴ je nařízení (EU) č.178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva. Základními zásadami jsou již dříve zmíněná primární odpovědnost provozovatele potravinářského podniku, dále zákaz uvádět na trh zdraví nebezpečné potraviny a sledovatelnost produktu ve všech fázích výroby, zpracování a distribuce. Další nařízení, které musíme vzít v potaz je nařízení (EU) č. 852/2004 o hygieně potravin. Jak jsem již uváděl, toto nařízení se nevztahuje na výrobce přímo dodávající malá množství výrobků konečnému spotřebiteli nebo do místního maloobchodu. V oblasti živočišné produkce máme malá množství definovaná vnitrostátní vyhláškou.¹²⁵ Farmář má tedy jednoznačně určenou hranici a je pouze na něm, jaké množství produkce chce prodávat. Vyráběné množství a způsob prodeje pak bude určovat, jaké požadavky bude nucen splňovat.

¹²⁴ Stejně jako pro produkci všech potravin.

¹²⁵ Vyhláška č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.

V nařízení (EU) č. 852/2004 o hygieně potravin je položen požadavek na schválení a registraci těchto podniků.¹²⁶ Schvalování provozů podrobně upravuje zákon o veterinární péči v §22 a §32 vyhlášky č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství (dále jen vyhláška č. 289/2007). Státní veterinární správa na svých internetových stránkách vede seznamy všech registrovaných subjektů živočišné produkce pro území České republiky.¹²⁷

Schválením se rozumí, že daný subjekt podá žádost o schválení a státní veterinární správa provoz navštíví a schválí jej.¹²⁸ Ke schválení dochází, jen pokud provoz splňuje dané požadavky. V takovém případě dojde k dočasnému schválení, po jehož dobu veterinární dozor sleduje, jak v provozu fungují stanovené systémy. Pokud provoz splňuje všechny požadavky platných právních předpisů, veterinární správa rozhodne o konečném schválení do 3 měsíců (popřípadě 6 měsíců). Rozhodnutí následuje po další návštěvě podniku a je kladné, pokud provoz splňuje všechny požadavky platných právních předpisů.¹²⁹

Obecné požadavky, které by měli provozovatelé schválených potravinářských podniků splňovat, jsou uvedeny v příloze 2 nařízení (EU) č. 852/2004. Zvláštní požadavky jsou pak uvedeny v nařízení (EU) č. 853/2004. Při stanovení konkrétních požadavků, které je potřeba splňovat je důležité, o jaký produkt se přesně jedná. Nařízení (EU) č. 853/2004 se vztahuje na nezpracované a zpracované výrobky živočišného původu. Například při výrobě sušeného mléka je nutné dodržet požadavky nařízení (EU) č. 853/2004, avšak při výrobě zmrzliny ze sušeného mléka stačí dodržet požadavky z nařízení (EU) č. 852/2004. Dále pak například konzervování potravin ze zpracovaného masa se zeleninou by se řídilo pouze nařízením (EU) č. 852/2004, oproti tomu případ,

¹²⁶ Viz. čl. 6 odst. 3 nařízení č. 852/2004 o hygieně potravin.

¹²⁷ Dostupné na <https://www.svscr.cz/registrovane-subjekty-svs/>

¹²⁸ Pokyn k provádění některých ustanovení nařízení (EU) č. 852/2004 dostupné na: <https://www.svscr.cz/zivocisne-produkty/flexibilita/>

¹²⁹ Interní prezentace Státní veterinární správy-Prodej produktů živočišného původu přímo chovatelem 2017.

kdy by se užilo ke konzervování maso čerstvé, by spadal i pod nařízení (EU) č. 853/2004.¹³⁰

Jedním z obecných požadavků je ochrana produktů před kontaminací. Někteří pracovníci veterinární správy si tento požadavek vykládali tak, že po výrobcích požadovali bezdotykové vodovodní baterie. Takto striktně vyložený požadavek byl však proti duchu této právní úpravy a vznášel na provozovatele nepřiměřený požadavek. Bezdotykové baterie jsou pro provozovatele velice nákladné na pořízení. Cíl právního předpisu však je ochrana před kontaminací, té lze docílit i jinými opatřeními s mnohem nižšími náklady, např. tlačítkovou samouzavírací baterií. Pracovníci veterinární správy tak požadovali splnění povinnosti, v níž neměli zákonnou oporu. Celý hygienický balíček je opravdu založen na dodržování konkrétních cílů, nejde však cestou diktování konkrétních opatření. V tomto konkrétním případě již veterinární správa bezdotykové baterie nevyžaduje, a ponechává tak volbu opatření na provozovateli potravinářského podniku.¹³¹

Zvláštní požadavky na produkci živočišných produktů nalezneme zejména v příloze III. nařízení (EU) č. 853/2004. V oddílech a kapitolách této přílohy jsou jednotlivě upraveny různé situace podle provozů a výrobků v nich vyráběných. Setkáváme se zde například s požadavky na jatka, bourárny, produkci syrového mléka, třídírny vajec atd. Daný provoz tak musí při produkci konkrétního produktu dodržovat všechny obecné a zvláštní požadavky stanovené nařízeními.

Vyhláška č. 128/2009 stanoví v §5 možnost přizpůsobení požadavků pro potravinářské podniky s malým objemem výroby. Tato výjimka je určena pro jatka a bourárny. Například zařízení, v nichž se poráží do 20 kusů velkých dobytčích jednotek týdně a nejvýše 1000 velkých dobytčích jednotek ročně nemusí mít předporážkové

¹³⁰ Pokyn k provádění některých ustanovení nařízení (EU) č. 853/2004 str.4,5,19 dostupné na: http://www.svscr.cz/wp-content/files/zivocisne_produkty/Pokyn_k_provadeni_nekterych_ustanoveni_narizeni_EU_c.853_2004.pdf

¹³¹ Prodej ze dvora-legislativní úvod, portál docplayer.cz [online], [cit. 2018- 03-01], dostupné na: <http://docplayer.cz/8017447-Prodej-ze-dvora-legislativni-uvod-ing-ivan-hrbek.html>

ustájení apod. O povolení výjimek však musí zažádat příslušnou krajskou veterinární správu.¹³²

Další povinností ohledně produkce živočišných potravin je jejich označování. Balené potraviny živočišného původu musí být označeny značkou zdravotní nezávadnosti „Živočišné produkty musí být, není-li stanoveno tímto zákonem nebo předpisy Evropské unie jinak, stanoveným způsobem opatřeny značkou zdravotní nezávadnosti, anebo pokud není použítí značky zdravotní nezávadnosti stanoveno, identifikační značkou“¹³³ Konkrétně se jedná o oválnou značku, v níž se nachází značka státu, veterinární identifikační číslo podniku a označení ES, tato značka především slouží k identifikaci výrobce.¹³⁴ Mimo to musí být splněny i požadavky stanovené zákonem o potravinách a tabákových výrobcích. Konkrétní požadavky na označení jsou dále detailně upraveny v několika prováděcích vyhláškách.¹³⁵ U označování také rozdělujeme, zda se jedná o potravinu balenou, zabalenou nebo nebalenou, u každé z uvedených jsou požadavky na označení rozdílné, u živočišných produktů platí výjimka z uvádění výživových údajů od malých producentů.¹³⁶ Označování potravin je mimořádně složitá záležitost. Je upravena velkým množstvím právních předpisů a orientace v nich je poměrně složitá. Domnívám se, že úprava v tolika právních předpisech je pro běžného adresáta nesrozumitelná a prospělo by větší sjednocení.

¹³² Viz. §4-6 vyhlášky č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty.

¹³³ Viz. §18 odst. 1, písm. c, zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

¹³⁴ Označování potravin-průvodce pro spotřebitele, portál bezpečnostpotravin.cz [online], [cit. 2018- 03-01], dostupné na: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace/Oznacovani%20potravin%20-%20posledni%20verze%20web.pdf>

¹³⁵ Vyhláška č. 333/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), b), g) a h) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro mlýnské obilné výrobky, těstoviny, pekařské výrobky a cukrářské výrobky a těsta. Vyhláška č. 69/2016 Sb., o požadavcích na maso, masné výrobky, produkty rybolovu a akvakultury a výrobky z nich, vejce a výrobky z nich. Vyhláška č. 397/2016 Sb., o požadavcích na mléko a mléčné výrobky, mražené krémy a jedlé tuky a oleje. Vyhláška č. 417/2016 Sb., o některých způsobech označování potravin.

¹³⁶ Viz. §6 odst. 4 zákona č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích.

Prodej a zpracování částečně podléhající legislativě EU - Registrace podniku

Vedle možnosti mít schválenou a registrovanou provozovnu potravinářského podniku je možnost mít provozovnu pouze registrovanou. K úspěšné registraci stačí pouze splnění požadavků k podání žádosti a není vyžadováno provedení kontroly na místě.¹³⁷ Principem registrace je, aby kontrolní orgány věděly o činnosti podniku a mohly jeho činnost kontrolovat. Článek 1 odst. 5 písm. b nodu i nařízení (EU) č. 853/2004 vymezuje jednu z oblastí, na kterou se nařízení nevztahuje. Oblastí, ke které postačuje pouze registrace, je provozování maloobchodu s výrobou potravin živočišného původu. Tato maloobchodní zařízení mohou jinému maloobchodnímu zařízení dodávat výrobky, pokud se jedná podle vnitrostátních právních předpisů o omezenou okrajovou činnost na místní úrovni. Maloobchodní činnost v sobě zahrnuje zpracování potravin živočišného původu a jejich přímý prodej spotřebitelům a v místní a okrajové míře také dodávání jinému maloobchodnímu zařízení. Hlavním účelem této výjimky je především umožnění výroby mléčných a masných výrobků na zemědělských farmách, které chtějí své produkty v určitém množství prodávat ze své farmy a v omezené míře dodávat i jinému maloobchodnímu zařízení.¹³⁸ Takto dodávané výrobky mohou dané maloobchody dodávat pouze koncovému spotřebiteli.

Česká republika využila možnosti vytvořit pro tyto případy vnitrostátní pravidla a ve vyhlášce č. 128/2009 Sb., vymezila maloobchodní činnost s výrobou potravin spadající pouze pod režim registrace. Místní úroveň byla stanovena na úroveň kraje a sousedních krajů. Provozovatelé těchto podniků tak mohou dodávat část své produkce do maloobchodů do svého a sousedního kraje. Tato vymezení se mi jeví jako velice nešťastná. Dodávky tak omezuje velice nerovnoměrně. Například z některých míst Olomouckého kraje je to do kraje Vysočina, který není sousedním krajem, jen 60 km jízdy, v tomto případě by k dodávkám docházet nemohlo. Avšak v případě dodávek ze Znojma do Jeseníku, což je vzdálenost 250 km a 3 hodin jízdy by dodávat možné bylo.

¹³⁷ Interní prezentace Státní veterinární správy-Prodej produktů živočišného původu přímo chovatelem 2017.

¹³⁸ DROBNÍČEK, Ladislav, Jaroslav PEŠÁN a Pavel SMETANA. *Jak na-- faremní prodej ze dvora*. 3., dopl. vyd. Klatovy: Úhlava, 2014. ISBN 978-80-905087-7-4. str. 32-33.

Zde bych byl jednoznačně pro změnu vymezení místní činnosti. Inspirací by nám mohly být úpravy cizích zemí viz. kapitola 6.1.

Okrajovou činnost chtěla ČR vymežit jako relativní podíl maximální produkce dodávaný jiným maloobchodním prodejnám na 30%. Tento návrh však nebyl přijat a Komise požadovala stanovení dvou limitů. Maximální množství vyrobené produkce a relativní podíl celkové produkce, kterou může dodávat jiné maloobchodní prodejny. Relativní podíl byl nakonec schválen na 35%. Maximum celkové produkce je stanoveno podle jednotlivých produktů.¹³⁹

Potravinářské podniky dodávající mléko a mléčné výrobky, podléhající pouze registraci, jsou provozy, které zpracovávají v průměru 500 l mléka od turů, koz nebo ovcí denně, nejvýše však 1000 l do 48 h po nadojení a max. 35% této zpracované produkce dodají do jiného maloobchodu.¹⁴⁰ Nutné je také, aby se jednalo o mléko pouze z vlastního chovu. Tyto podniky bývají označovány jako registrované minimlékárny.¹⁴¹ Pojem maloobchodu chápeme ve smyslu evropského nařízení č. 178/2002. Tento potravinářský podnik nemůže dodávat své výrobky do škol a školských zařízení, poskytovatelům lůžkové péče atd.¹⁴²

Na minimlékárny se tedy nevztahuje nařízení (EU) č. 853/2004.¹⁴³ Provozovatel je ale povinen splnit požadavky zákona o potravinách a tabákových výrobcích, veterinárního zákona a jejich prováděcích vyhlášek (č.128/2009 Sb., č. 77/2003 Sb.) a dále některá ustanovení nařízení (EU) č. 178/2002, 852/2002, 1169/2011 aj.¹⁴⁴

Dalším typem zařízení využívající možnost být pouze registrovanou provozovnou jsou podniky dodávající maso a masné výrobky. Jde o podniky, v nichž se týdně bourá max. 3,5 tuny masa domácích kopytníků, porcuje 1,5 tuny masa drůbeže nebo králíků

¹³⁹ Interní dokument SVS k vyhlášce č. 128/2009 Sb. zaslaný od Mgr. Aleny Jaklové.

¹⁴⁰ Viz. odst. 1. §10 vyhlášky č.128/2009 o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty.

¹⁴¹ Příručka faremního a řemeslného zpracování mléka str. 12 dostupné na: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/publikace-a-dokumenty/prirucka-pro-faremni-a-remeslne.html>

¹⁴² Odst. 2. §10 vyhlášky č.128/2009 o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty.

¹⁴³ Pouze pro výrobky ze syrového mléka je nutné splnit požadavky i tohoto nařízení.

¹⁴⁴ Požadavky na minimlékárny, portál svscr.cz [online], [cit. 2018- 03-07], dostupné na: <https://www.svscr.cz/pozadavky-na-minimlekarny-male-vyrobnny-syru-pripadne-dalsich-mlecnych-vyrobkou/>

nebo kde se vyrobí 4,5 tuny masných výrobků. Samozřejmě platí také omezení max. 35% dodávek jinému maloobchodu.¹⁴⁵ Tyto výroby jsou nuceny dle vyhlášky č. 128/2009 Sb., splnit i některé povinnosti stanovené v nařízení (EU) č. 853/2004.¹⁴⁶ Jinak jsou vázány podobnými právními předpisy jako minimlékárny, samozřejmě pro tyto provozy je směrodatná vyhláška č. 69/2016 Sb., o požadavcích na maso, masné výrobky, produkty rybolovu a akvakultury a výrobky z nich, vejce a výrobky z nich.

Opět je nutno uvést, že stěžejní je samotná aplikace jednotlivých ustanovení a v nich obsažených povinností. Například povinnost zajistit vhodná příslušenství pro převlékání pracovníků nemusí nutně znamenat mít v provozu samostatnou místnost na převlékání, ale v některých případech je možné využít pouze skříňku.¹⁴⁷ Vždy je nutné dbát na cíl a smysl daného ustanovení a nepodmiňovat splnění těchto povinností striktně vyjádřenými opatřeními požadovanými od dozorových orgánů. Často se stává, že praxe jednotlivých krajských veterinárních správ není ve všech věcech sjednocená. Záleží tak v mnoha situacích na konkrétních provozovatelích a inspektorech, jak se k určitým situacím postaví.

Prodej malých množství produktů

Právní předpisy upravují i další odlišný režim a tím je prodej malých množství vlastních produktů z prvovýroby. Tuto činnost lze provádět bez vědomí veterinární správy, tedy bez registrace či schválení provozu.¹⁴⁸ Úprava této oblasti vychází z výjimky v nařízení (EU) č. 852/2004 o hygieně potravin, která říká, že se nevztahuje na „*případy, kdy výrobce přímo dodává malá množství vlastních produktů z prvovýroby konečnému spotřebiteli nebo místnímu maloobchodu, který je přímo dodává konečnému spotřebiteli.*“¹⁴⁹ Výjimku z působnosti stanoví i nařízení (EU) č. 853/2004 stanovující zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu. Členské státy jsou povinny

¹⁴⁵ Viz. odst. 1 §8 vyhlášky č.128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty.

¹⁴⁶ Viz. §9 vyhlášky č.128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty.

¹⁴⁷ Příručka faremního a řemeslného zpracování mléka str. 53.

¹⁴⁸ Průvodce sedláka veterinárně hygienickou legislativou, portál asz.cz [online], [cit. 2017- 11-29], dostupné na: www.asz.cz/filemanager/files/file.php?file=79782

¹⁴⁹ Viz. čl. 1 odst. 2 písm. c nařízení 852/2004 o hygieně potravin.

přijmout vnitrostátní pravidla pro tuto oblast. Česká republika oblast upravuje §27a zákona o veterinární péči a prováděcí vyhláškou č.289/2007 Sb. o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství. Nesmíme opomenout, že na tuto činnost se uplatní obecná ustanovení nařízení (EU) č. 178/2002 a nařízení (EU) č. 882/2004.¹⁵⁰

Vzhledem k tomu, že se na danou činnost nevztahují dvě zmíněná nařízení, je nezbytné stanovit alespoň základní pravidla pro tento prodej. Obecné veterinární a hygienické požadavky nalezneme především v odst. 3,4 §27a veterinárního zákona. Jsou to zejména požadavky na to, aby byly produkty bezpečné, zdravotně nezávadné, chráněné před kontaminací, nesmí být předmětem zásilkového prodeje a musí se jednat jen o vlastní výrobky z prvovýroby. Další požadavky se nachází ve zmíněné prováděcí vyhlášce. Prodej v tomto režimu se týká jen určitých produktů, prodávaných v limitovaných množstvích a pouze na některých místech. Konkrétně je možné tímto způsobem prodávat drůbež, králíky, ryby, zvěřinu, včelí produkty, vejce a syrové mléko a smetanu.¹⁵¹ Omezeno je také místo prodeje, může k němu docházet z hospodářství chovatele, na trhu nebo tržišti nacházejícím se na území ČR, dodáváním do místního maloobchodu včetně stravovacích zařízení. Stravovací zařízení byly do výčtu připuštěny až poté, co veterinární správa dostala pravomoc kontrolovat i tyto zařízení.¹⁵²

Velice důležité je vyložení pojmu „místní maloobchod“. To se nachází v odst. 2 §27a. Veterinární zákon přejímá definici z nařízení (EU) č. 178/2002 a doplňuje k ní, že se jedná o maloobchod, který má odpovídající sortiment výrobků živočišného původu, dodává zboží koncovému spotřebiteli a nachází se na území České republiky. Neomezuje tak místní maloobchod na víc, než je celé území ČR. Před novelou z 1. 11. 2017 byla za místní maloobchodní prodejnu považována jen nejbližší prodejna v dané obci a v případě, že se tam maloobchodní prodejna nenachází, tak v sousední nejbližší obci.¹⁵³ Novela

¹⁵⁰ PRACOVNÍ DOKUMENT ÚTVARŮ KOMISE o porozumění některým ustanovením týkajícím se pružnosti stanoveným v balíčku předpisů o hygieně Pokyny pro příslušné orgány. Dostupné na: http://www.svsr.cz/wp-content/files/zivocisne-produkty/Pokyny_pro_prislusne_organy.pdf

¹⁵¹ Průvodce sedláka veterinárně hygienickou legislativou, portál asz.cz [online], [cit. 2017- 11-29], dostupné na: www.asz.cz/filemanager/files/file.php?file=79782

¹⁵² Viz §16 odst. 4 písm. a zák. č.110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích.

¹⁵³ DROBNÍČEK, Ladislav, Jaroslav PEŠÁN a Pavel SMETANA. *Jak na-- faremní prodej ze dvora*. 3., dopl. vyd. Klatovy: Úhlava, 2014. ISBN 978-80-905087-7-4. str. 11.

veterinárního zákona tak velice podstatně zvětšila možnosti prodeje malých množství, což považuji za velice racionální krok deregulace daného prodeje.

Nutno podotknout, že v současné době může být z důvodu novely veterinárního zákona nesoulad některých ustanovení s prováděcí vyhláškou. V současnosti je ale také v legislativním procesu návrh vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 289/2007 Sb. Konkrétně probíhá proces notifikace tohoto návrhu u Evropské unie. V případě nesouladu se uplatní zásada vyšší právní síly a užije se tedy veterinární zákon.

Čerstvé drůbeží a králičí maso

Chovatel může prodávat čerstvé drůbeží a králičí maso. Maso musí být ze zvířat z vlastního chovu, musí být poražené na farmě a nesmí být porcované.¹⁵⁴ Maso nemusí být tříděno podle jakosti a velikosti. Musí však být označeno viditelným a čitelným upozorněním „Maso není veterinárně vyšetřeno - určeno po tepelné úpravě ke spotřebě v domácnosti spotřebitele“.¹⁵⁵

Drůbeží maso může prodávat pouze chovatel, jehož roční produkce je nižší než 2000 krůt, hus nebo kachen nebo 10 000 kusů ostatní drůbeže. Takovýto chovatel může prodávat v průběhu týdne nejvýše 10 kusů krůt, 10 kusů hus, 10 kusů kachen a 35 kusů ostatní drůbeže.¹⁵⁶ V textu navrhované novely je zvýšení limitu u hus a kachen na 35 kusů týdně, jako je tomu u ostatní drůbeže. Paní Bohuslava Němcová z ministerstva zemědělství, která je koordinující pracovnící ve věci vyhlášky mi sdělila, že limit je stanoven na předpokladu, že porážka 35 kusů drůbeže nepředstavuje výrazné riziko z pohledu bezpečnosti produktu a že tento limit ještě neklade tak vysoké nároky na organizaci a technické vybavení, aby bylo třeba kontroly ze strany dozorového orgánu. V oblasti králičího masa je momentálně situace dosti nejasná. Vyhláška nestanovuje konkrétní počet malého množství. V návrhu novely vyhlášky se však počítá s prodejem nejvýše 35 kusů, přičemž stále platí povinnost prodávat králíky vždy jen s hlavou.

¹⁵⁴ Nově podle veterinárního zákona i maso z nutrií.

¹⁵⁵ Viz. §10 vyhlášky č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.

¹⁵⁶ Viz. §10 vyhlášky č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.

Chovatel může, mimo poražená zvířata z hospodářství, prodávat i živou drůbež, králíky a nutrie.

Nebalená čerstvá vejce

Nebalená čerstvá vejce mohou být předmětem dodávky malých množství. Vejce musí být prosvícena a mohou být prodávána max. 21 dní po snášce. Tříděná podle jakosti a hmotnosti nemusí být vajíčka při prodeji z hospodářství nebo na tržnici. Povinnost označovat vejce kódem producenta nemá chovatel, který chová nejvýše 50 nosnic a prodává vajíčka ze svého hospodářství či na tržnici. K vajíčkům musí být připojen viditelný údaj o minimální trvanlivosti vajec a o základních údajích chovatele.¹⁵⁷

Vymezení malého množství prodaných vajec je vymezeno velice vágně. Definice přesně zní: „*Za malé množství čerstvých vajec, která mohou být prodána chovatelem v jeho vlastním hospodářství, v tržnici nebo na tržišti přímo jednomu konečnému spotřebiteli, se považuje nejvýše 60 vajec.*“¹⁵⁸ Prakticky je tak možné tímto způsobem prodat téměř neomezené množství vajec. V ustanovení chybí jakékoli časové omezení. Je otázkou, zda byla tato velice neurčitá definice použita záměrně, tedy aby poskytovala možnost velice širokého výkladu či je to spíše legislativní chyba. V následujícím odstavci je pak vymezeno dodávání malých množství vajec, která mohou být dodávána do maloobchodu. Zde již nalezneme omezení v dodávce nanejvýš 600 vajec v průběhu 1 týdne.

Med, mateří kašička

Med a mateří kašičku může včelař, mimo 3 základní místa prodeje, prodávat i přímo ze své domácnosti.¹⁵⁹ Med musí být uchovávan jen v obalech splňujících požadavky na obaly pro potraviny živočišného původu a nesmí být vystavován přímému slunečnímu záření. Med také musí být náležitě označen. Za malé množství medu se

¹⁵⁷ Viz. §27a odst. 1 písm. c zák. č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a §14 vyhlášky č. 289/2007 2007 o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.

¹⁵⁸ Viz. §14 odst. 5 vyhlášky č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.

¹⁵⁹ Viz. §27a odst. 1 písm. d zák. č. 166/1997 Sb., o veterinární péči.

považuje množství nepřevyšující 2 tuny ročně. Na rozdíl od Slovenska tak máme dvojnásobně vyšší limit.

Syrové mléko a smetana

Úprava prodeje syrového mléka a smetany je mnohem rozsáhlejší, než je tomu u ostatních komodit. Syrové mléko je z hlediska bezpečnosti pro spotřebitele rizikovější, a proto je nutné stanovení podrobnějších požadavků. Prodej je navíc omezen pouze na prodej z hospodářství nebo prostřednictvím prodejního automatu. K prodeji je navíc vyžadován souhlas krajské veterinární správy. Syrové mléko musí být získáno v souladu s Přílohou III oddílu IX kapitoly I části I a II nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004. V prodejních místech musí být viditelně umístěno upozornění: „*Syrové mléko, před použitím tepelně zpracovat nebo pasterovat*“. Nechlazené syrové mléko se může prodávat nanejvýš do 2 hodin po nadojení. Vymezení malého množství mléka je také neurčité. Za malé množství se považuje takové množství syrového mléka, které odpovídá spotřebě tohoto mléka v konkrétní domácnosti.¹⁶⁰

4.4. Shrnutí

Prodej a zpracování produktů z hospodářství podléhá několika právním režimům. V první řadě je nutné stanovit, zda se jedná o prodej tzv. „přebytků“ nebo jde o podnikání. Základem právní úpravy oblasti potravin je v EU tzn. hygienický balíček. Některá jeho nařízení se nevztahují na prodeje malých množství vlastních produktů koncovému spotřebiteli a stanovují členským státům povinnost přijmout vlastní vnitrostátní pravidla pro tuto oblast. Na každém ze členských států je, aby tak dle místních podmínek a společenských a politických preferencí upravil tuto oblast. Česká republika dostala této povinnosti pouze částečně, když upravila pouze živočišnou část produkce. V minulosti zde byly tendence upravit i část rostlinnou, práce na vyhlášce však byly zastaveny. V zákoně o potravinách je stále zmocňovací ustanovení pro vznik této vyhlášky. SZPI, která je dozorovým orgánem v oblasti potravin (mimo živočišné potraviny), si právní situaci vykládá tak, že na jakékoli množství rostlinné produkce platí stejné požadavky.

¹⁶⁰ Viz. 27a odst. 1 písm. d zák. č. 166/1997 Sb., o veterinární péči a §13 vyhlášky č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.

Živočišná část již je vnitrostátním právem upravena. Rozlišujeme 3 typy provozů, schválené a registrované, pouze registrované a provozy bez registrace. Na schválené provozy se plně vztahují požadavky unijních nařízení. Schválené provozovny nejsou omezeny v množství produkce. I schválené provozy však mohou využívat určitých výjimek z požadavků. Tato možnost přizpůsobení podniků je blíže konkretizována ve vyhlášce č. 128/2009 Sb. Především pro umožnění výroby potravin na farmách je zřízen právní režim registrovaných podniků. Tyto podniky mohou provozovat maloobchod s výrobou potravin živočišného původu. Část této produkce mohou v místní a omezené míře dodávat i do jiných maloobchodních zařízení. Tyto podniky jsou limitovány v množství produkce, za to se ale na ně nevztahuje nařízení (EU) č. 853/2004.

Třetím režimem je prodej malých množství vlastních produktů prvovýroby koncovým spotřebitelům. Tento prodej může probíhat zcela bez vědomí veterinární správy. Tento druh prodeje se řídí především požadavky z §27a veterinárního zákona a vyhlášky č. 289/2007 Sb. Na tento druh prodeje není kladeno tolik požadavků především z důvodu, že by neměla tolik hrozit zdravotní závadnost těchto produktů. Pro každý druh produktu je jinak stanoven limit malých množství.

Problémem v celém tomto odvětví může být často nesjednocená praxe postupu dozorových orgánů a celková neznalost právních předpisů, jak ze strany producentů, tak nezřídka kdy i samotných inspektorů. Vzhledem k prolínání unijního a vnitrostátního práva, velkému množství právních režimů a častým novelám vnitrostátních norem je velice obtížné se v dané problematice plně vyznat.

5. Vybrané otázky zahraničních právních úprav

V následující kapitole této diplomové práce uvedu některé prvky ze zahraničních úprav oblasti faremního prodeje. Nebude se jednat o popis a porovnání právní úpravy některé konkrétní země. Z jednotlivých zemí zmíním některá zajímavá ustanovení stojící za bližší analýzu. Cílem bude vybrat některá ustanovení nebo odlišné systémové prvky stojící za inspiraci.

5.1. Slovensko

Jak již bylo dříve zmíněno, Slovensko má na rozdíl od České republiky vymezeno malé množství i pro rostlinnou část produkce.¹⁶¹ Slovensko tak splnilo povinnost členských států přijmout vnitrostátní úpravu a vymežit tak malá množství. Navíc má rostlinnou a živočišnou část upravenou v jednom právním předpise. Když se u nás uvažovalo o vymezení malých množství pro rostlinnou část, předpokládalo se přijetí další vyhlášky. Nebyl předpoklad včlenění do již existující vyhlášky č. 289/2007 Sb. Pokud by se v budoucnu znovu uvažovalo o vymezení i pro rostlinnou část, mělo by se po vzoru Slovenska postupovat v úpravě pouze jednou vyhláškou. Ve velkém množství případů mají menší farmáři na svých hospodářstvích, jako doplněk k živočišné produkci i část rostlinnou. Dle mého soudu je žádoucí, aby pro adresáty právních norem fungovalo co nejpřehlednější a nejjednodušší právní prostředí. Každý adresát právní normy by byl určitě rád, kdyby daná ustanovení našel pouze v jednom právním předpisu. Menší počet právních norem je vzhledem k již přehlcenému právnímu systému žádoucím aspektem pro přehlednost v dané oblasti.

V roce 2016 Slovensko do vládního nařízení zařadilo i úpravu malého množství zpracovaných produktů rostlinného původu. Ustanovení poskytuje možnost vyrobit například až 400 kg těstovin, 50 kg sušených bylin, 1250 kg džemů a 1250 kg nakládané zeleniny ročně (vztahuje se na hmotnost suroviny). Slovensko tak chtělo vyjít vstříc poptávce a usnadnit podmínky pro nejmenší zpracovatele. V ustanovení jsou vymezeny

¹⁶¹ Viz. nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Zz., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočišného pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam.

povinnosti takovýchto zpracovatelů a povinnost registrace k regionální veterinární a potravinové správě.¹⁶² Na tento případ se nevztahuje nařízení (EU) č. 852/2004 o hygieně potravin. Slovensko umožnění této výjimky postavilo na argumentu, že se v tomto množství nejedná o podniky s určitou kontinuitou činností ani určitým stupněm organizace, a tedy není důvodné na tyto případy vztahovat unijní nařízení.¹⁶³ Tato možnost se mi zdá dalším velice vhodnou vnitrostátní úpravu. Na tak malá množství výrobků není při přímém prodeji nutné klást vysoké požadavky. Tato množství nejsou toliko náročné na zpracování, a nehrozí tak zdravotní závadnost těchto produktů. Úleva od nároků na tuto činnost může přinést vítanou možnost pro začínající podnikatele, aby si zjistili, zda je zájem o jejich výrobky, a až posléze se případně rozhodli pro výrobu ve větším množství. Tato úleva také může přispět k větší pestrosti nabídky na lokálních trzích. To vše bez toho, aby ve zvýšené míře hrozila produkce zdravotně závadných potravin.

Slovensko má také odlišně upravenou možnost dodávat produkty živočišného původu do jiné maloobchodní prodejny v režimu omezené, okrajové a místní činnosti. Produkty je možné dodávat pouze do maloobchodní provozovny, která je vzdálená nejvíc 2 hodiny cesty.¹⁶⁴ Tato formulace nejvíce odpovídá smyslu vymezení místní činnosti. Z praktického hlediska není důležité, zda je prodejna v jiném kraji či oblasti, ale jak dlouho trvá se k jiné maloobchodní prodejně dopravit. I z hlediska bezpečnosti potravin je důležitá doba dopravy. Avšak v tomto vymezení bych dal přednost německé verzi, která umožňuje dodávat zboží do maloobchodů ve vzdálenosti 100 km.¹⁶⁵ Časové vymezení je poměrně neurčité a nabízí možnost vícero výkladů a možnost vzniku sporu

¹⁶² Viz. §7 nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Z.z., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočišného pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam.

¹⁶³ Databáze TRIS - portál europa.cz [online], [cit. 2018- 03-04], dostupné na: <http://ec.europa.eu/growth/toolsdatabases/tris/cs/index.cfm/search/?trisaction=search.detail&year=2015&num=367&mLang=CS>

¹⁶⁴ Viz. Odst. 1 §5 nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 359/2011 Z.z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá.

¹⁶⁵ Požadavky na hygienu potravin v primární výrobě – portál bmel.de [online], [cit. 2018- 03-04], dostupné na: <https://www.bmel.de/DE/Ernaehrung/SichereLebensmittel/Hygiene/Texte/LebensmittelhygieneImHandel.html>

o to, který obchod je ve vzdálenosti 2 hodin a který už ne. Vymezení místní činnosti počtem kilometrů (do věty bych doplnil: „vzdálených vzdušnou čarou od místa výroby“) bych zvolil, jako nejlepší ze všech možných způsobů řešení a bezesporu mnohem smysluplnějším řešením, než je formulace česká.

Slovensko také pro účely přímého prodeje malých množství nezpracovaných produktů zúžilo definici pojmu maloobchod. Pro účely dané vyhlášky se místní maloobchodní provozovnou rozumí „*vhodně vybavená maloobchodní prodejna potravin, vhodně vybavené tržní místo nebo maloobchodní zařízení společného stravování kromě supermarketů, distribučních center, velkoobchodních prodejen a distribučních koncovek, podomního, zásilkového, internetového nebo jiného zprostředkovatelského prodeje, v níž se manipuluje s potravinami, které se skladují v místě jejich prodeje nebo dodávky konečnému spotřebiteli nebo jejich zpracovává a připravuje a podává z nich pokrmy konečnému spotřebiteli.*“¹⁶⁶ Slovensko se tedy rozhodlo, oproti České republice, neumožnit prodej těchto výrobků například v supermarketech. Omezení tohoto typu jistě může mít legitimní důvody, je však otázkou, zda omezení přináší více kladů než záporů. Je to však v kompetencích každého členského státu, jak si na základě svých lokálních preferencí tuto oblast upraví.

Na Slovensku mají také oproti České republice právními předpisy definovaný pojem „*Farmársky poľnohospodársky produkt*“ a „*Farmárska potravina*“. Za „*farmárskou potravinu*“ je možné označit potravinu, která byla vyrobená na farmě ze surovin vypěstovaných nebo získaných od zvířat nebo ze zvířat chovaných na farmě v souladu se zvláštními předpisy.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Viz. odst. 2 §2 Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. [359/2011 Z. z.](#), ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá.

¹⁶⁷ Viz. §5 vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 163/2014 o podmienkach používania dobrovoľného označovania poľnohospodárskych produktov a potravín na účely informovania spotrebiteľa.

Těmito zvláštními předpisy jsou dvě nařízení upravující malé množství.¹⁶⁸ Jak jsem již na začátku diplomové práce uváděl, bylo by vhodné legislativou vymezit pojem *farmářská potravina* i v České republice. Správné vymezení pojmu je dle mého soudu velice složitým úkolem. V první řadě jde o to, aby stát zamezil možnosti klamat spotřebitele. Měl by se brát v potaz názor lidí, co si pod tímto pojmem představují. Typicky by si mohli představovat podnik s určitou maximální mírou produkce. Můj názor je, že bychom mohli částečně využít slovenskou verzi. Jedná se tedy o produkty z farmy a vyrobené na farmě, a míru produkce bych limitoval převzetím definice ze zákona o potravinách a tabákových výrobcích vymezující podniky, na něž se nevztahuje povinnost uvádět výživové údaje. Produkce farmářských potravin by tak mohla pocházet z farem zaměstnávající průměrný počet 10 zaměstnanců a s maximálním ročním obratem 20 000 000. Nevztahoval bych však počet zaměstnanců jen na výrobu potravin, ale na celkový počet zaměstnanců farmy. Bylo by ale také potřebné přijmout opatření, aby nedocházelo k obcházení toho omezení rozdělováním podnikatelských entit.

5.2. Německo

Německo v oblasti farmaření a chovu skotu nabízí alternativu, která by stála za zvážení i v České republice. Je to alternativa při porážce. Němečtí sedláci mají možnost uskutečnit porážku skotu střelnou zbraní přímo na pastvině. Takovéto usmrcení musí probíhat v souladu s nařízením (EU) č. 1099/2009 o ochraně zvířat při usmrcení a tamní národní legislativou. Sedlák praktikující tuto metodu musí splňovat celou řadu speciálních požadavků a tento druh porážky může provádět jen u skotu celoročně pobývajících na volné pastvině. Důvodem poskytnutí této alternativní možnosti je odstranění stresu, které je zvířeti způsobeno převozem na jatka. Farmář se tak vyhne náročné nakládce zvířete. Zvíře by se také před smrtí nemělo do těla vyplavit stresový hormon. Výstřel by měl zvířeti způsobit okamžitou smrt. Takováto porážka je pro zvíře

¹⁶⁸ Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. [359/2011 Z. z.](#), ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá., Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. [360/2011 Z. z.](#), ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam.

bez stresu a navíc v jeho přirozeném prostředí.¹⁶⁹ Tímto způsobem usmrcení by také mělo docházet k efektivnějšímu naplňování zásady minimalizace bolesti, úzkosti a utrpení zvířete při usmrcování.

U nás tato praxe usmrcování není státní veterinární správou povolena. Mimo domácí porážky je povoleno usmrcení mimo jatka pouze v případě nemocného, vyčerpaného nebo zraněného zvířete, jehož přežívání je spojeno s nepřiměřeným utrpením. Takovéto zvíře je možné utratit na místě, kde k nemoci, vyčerpání nebo zranění zvířete došlo.¹⁷⁰ Je otázkou kolik usmrcení skotu na pastvě u nás probíhá nelegální cestou. Při správném stanovení požadavků na tento druh usmrcení, by mohlo být poskytnutí této alternativy českým farmářům vhodným doplněním českého právního řádu.

5.3. Slovinsko

Slovinsko je na rozdíl od České republiky dalším státem, který má vymezená množství pro rostlinnou i živočišnou část produkce. Na rozdíl od Slovenska však má limit pro rostlinnou část vymezen zcela jinak. Slovinsko nemá definováno maximální množství produktů, které je možné považovat za malé množství. Za malé množství považuje veškeré množství, které pěstitel vypěstuje na 1 hektaru polí nebo sadů nebo výpěstky vypěstované v maximální výměře 0,3 ha skleníku.¹⁷¹ Takováto úprava se mi jeví jako vhodnější než slovenská. Slovenský farmář, který by se zaměřil na pěstování maximálního množství v každé specifikované komoditě, by již dosahoval vysoké náročnosti na svou produkci a je otázkou, zda by tato situace odpovídala smyslu právní úpravy o malých množstvích. Přikláněl bych se tedy ke slovinské variantě. Otázkou je

¹⁶⁹ Německo umožňuje porážku skotu střelnou zbraní na pastvině - portál Asz.cz [online], [cit. 2018- 03- 05], dostupné na: <http://www.asz.cz/cs/aktualne-z-asz/nemecko-umožnuje-porazku-skotu-strelnou-zbrani-na-pastvine.html>

¹⁷⁰ Viz. § 5b odst. 1 zák. č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁷¹ Viz. čl. 4 odst. 1 Pravidel o določtvi majnih količin živil, pogojih za njihovo pridelavo ter o določtvi nekaterih odstopanj za obrate na področju živil živalskega izvora (Uradni list RS, št. 96/14), (Pravidel ministra zemědělství, lesnictví a potravinářství Slovinska úředního listu 96/14 o stanovení malých množství potravin, o podmínkách jejich výroby a o některých odchylkách pro zařízení v oblasti potravin živočišného původu.)

nastavení maximální rozlohy. Určení maximální rozlohy by musela předcházet odborná debata přihlížející k místním poměrům.

I stanovení maximálního počtu u vajec mají dle mého soudu stanoveno lépe, než je tomu u nás. Opět se neřeší maximální počet produkce. Malé množství je takové množství vajec, které je denně vyprodukováno od stáda čítajícího až 350 nosnic.¹⁷² Toto vymezení je poměrně benevolentní co do velikosti produkce. Vymezení je definováno velice jasně, srozumitelně a nepřipouští zbytečné nejasnosti při výkladu.

Velice vhodně Slovinci také přidali do ustanovení vymezující malé množství drůbeže větu, že dané zvíře musí být u chovatele od narození nebo minimálně 1 měsíc před porážkou.¹⁷³ Tímto se může předejít nakupování a následné porážce drůbeže z cizích chovů a lépe se zajišťuje předpoklad, že se jedná pouze o zvířata z vlastního chovu chovatele.

5.3. Shrnutí

Ač stojí základ potravinového a veterinárního práva v Evropské unii na společných základech, vnitrostátní úpravy jednotlivých členských států se mohou podstatně lišit. Nařízení (EU) č. 852/2004 o hygieně potravin a nařízení (EU) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, přímo stanoví členským státům, aby přijaly vnitrostátní právní předpis pro úpravu přímého prodeje malých množství produktů z hospodářství koncovým spotřebitelům. Každý členský stát k tomuto úkolu přistupuje odlišně s přihlédnutím na své místní poměry. V zahraničních právních úpravách se vyskytují velice zajímavá ustanovení, která se v některých ohledech dají považovat za zdařilejší, než jsou ta česká. Otázkou v této oblasti je také politická preference a přístup k malým producentům. Podle mého názoru

¹⁷² Viz. čl. 7 Pravidel ministra zemědělství, lesnictví a potravinářství Slovinska úředního listu 96/14 o stanovení malých množství potravin, o podmínkách jejich výroby a o některých odchylkách pro zařízení v oblasti potravin živočišného původu.

¹⁷³ Viz. čl. 11 odst. 1 Pravidel ministra zemědělství, lesnictví a potravinářství Slovinska úředního listu 96/14 o stanovení malých množství potravin, o podmínkách jejich výroby a o některých odchylkách pro zařízení v oblasti potravin živočišného původu.

by bylo vhodné se určitými zahraničními prvky inspirovat a přenést je do naší právní úpravy.

6. Závěr

V závěru práce bych rád zmínil tři hlavní zjištění, ke kterým jsem při psaní této diplomové práce dospěl. Prvním zjištěním je, že i přes nespornou snahu v posledních dvaceti letech je právní úprava v oblasti farmaření, zpracování a prodeje potravin pro adresáty norem poměrně složitá a obsáhlá. Na území České republiky se na základě dlouhodobých tradic uplatňuje striktní propracované potravinové právo, které velice důsledně dbá na hygienu potravin. Již historicky však můžeme pozorovat různé úlevy a výjimky pro prodej produktů přímo z hospodářství.¹⁷⁴ Tedy situaci, kterou není toliko potřeba regulovat právem, protože prodej probíhá přímo mezi výrobcem a koncovým zákazníkem, a to v prostředí, kde potravina vzniká. Zákazník má tedy lepší možnost sám zkontrolovat daného výrobce a jeho výrobní prostředí. Za okolnosti, kdy si farmář pouští zákazníky přímo na své hospodářství, nehrozí toliko praktikování nekalých výrobních praktik, nedodržování čistoty, správné hygieny, špatné zacházení se zvířaty apod. Navíc případné riziko se týká pouze omezeného počtu zákazníků a nehrozí ohrožení zdraví takovému počtu zákazníků, jako by tomu bylo u pochybení ve velkovýrobnách. Celé odvětví drobného hospodaření, zpracování a výroby potravin je však v České republice dosud značně poznamenáno likvidací tohoto způsobu výroby za socialismu a počty faremních zpracovatelů nejsou ve srovnání s jinými evropskými zeměmi moc velké. Situace se postupně především díky větší poptávce spotřebitelů po lokálních a kvalitních potravinách zlepšuje. Právní prostředí a podmínky kladené na zemědělce mohou být jedním ze stěžejních předpokladů pro větší podporu vzniku malých lokálních producentů a jejich úspěšné fungování.

Důsledkem členství České republiky v Evropské unie fungující na bázi společné zemědělské politiky EU a volného pohybu zboží je, že základ právní úpravy potravinářství se nachází v právních předpisech EU. Na konci 90. let bylo potravinové právo EU upraveno několika směrnicemi pro jednotlivé oblasti produkce. Následně se ale přikročilo ke sjednocení právní úpravy do menšího počtu právních předpisů především ve formě přímo použitelných nařízení. Konkrétně se úprava nachází v tzv. hygienickém balíčku, což je několik nařízení upravujících potravinové právo v EU. Domnívám se, že

¹⁷⁴ Viz. výjimka z nucené pasterace mléka prodávaného přímo na farmách z roku 1934.

koncentrace úpravy potravinového práva EU do několika nařízení, oproti dřívější úpravě v mnoha směrniciích, byla velice prospěšným krokem. Došlo k značnému úbytku právních předpisů, navíc úprava formou přímo použitelných nařízení více sjednotila úpravu napříč členskými státy EU. Daná právní úprava v hygienickém balíčku se i tak může jevit poměrně složitou, poněvadž nabízí celou řadu výjimek a neurčitých pojmů. Výjimky a neurčité pojmy jsou použity záměrně. V nařízeních je kladen důraz na vytyčení základních cílů a zásad potravinového práva, přičemž stěžejním úkolem je směřovat především k produkci bezpečných a zdravotně nezávadných potravin. Není cílem striktně vymezit konkrétní opatření, ale položit v právní úpravě cíle, kterých má být v daném odvětví dosaženo. Volbu jednotlivých opatření většinou nařízení nechávají na uvážení samotných producentů. Například tedy nestanoví konkrétní typ vodovodní baterie, který má producent používat, ale nechává volbu na producentovi, který by měl sám nejlépe zvážit, jaké zvolené řešení v jeho podmínkách dostatečně naplňuje stanovený cíl, tedy snížení rizika kontaminace. Z praktických případů však víme, že ne vždy je to z pozice dozorových orgánů chápáno a nezdědka kdy dochází k vyžadování splnění konkrétních opatření, na něž však neexistuje zákonná opora.

Nařízení hygienického balíčku jednoznačně stanoví případy, na které se nařízení nevztahují a ve kterých by měly členské státy přijmout vlastní vnitrostátní úpravu. Konkrétně se jedná o případy prodeje malých množství vlastních produktů koncovému spotřebiteli, potažmo do místního maloobchodu. Česká republika přijala dvě prováděcí vyhlášky upravující tento druh prodeje. Obě dvě vyhlášky se týkají živočišné části produkce. V živočišné části produkce je tedy vymezeno, jaká podoba a velikost produkce se vzhledem k místním poměrům považuje za malou. Takto vymezená produkce tedy nespadá pod působnost unijních nařízení a řídí se právní úpravou vnitrostátní. Tato úprava je velice důležitá, protože má za cíl stanovit základní požadavky, klade menší nároky na produkci a poskytuje stručnější a jednodušší právní úpravou. Pokud se přijme teze o nutnosti podpory nejdrobnějších a začínajících farmářů a výrobců, je žádoucí jim poskytovat úlevy od strukturálních i nestructurálních požadavků unijních nařízení. Splnění takovýchto požadavků může být pro malé producenty náročné a hlavně finančně nákladné. Rovné splňování požadavků bez závislosti na velikost produkce by zamezovalo vzniku nových hospodářství a menší provozy již vzniklé by pak nebyly schopny

rentabilně fungovat a nadále rozvíjet svoji činnost. Proto unijní nařízení počítá s tím, že si členské státy samy upraví v závislosti na místních poměrech požadavky kladené na tyto producenty.

V živočišné části produkce je tak situace upravena poměrně jasně. Podle podoby a množství produkce rozdělujeme tři základní typy právních režimů, kterými se producenti řídí. Jedná se o zpracování a prodej ze schválené a registrované provozovny, z provozovny pouze registrované nebo prodej produktů bez registrace u Státní veterinární správy. Schválení provozovny je požadováno po největších producentech. Obecně tak můžeme říct, že z pohledu hygienických norem schválené provozovny musí splňovat všechny zákonné požadavky na provozovny. Při splnění těchto požadavků nejsou nijak limitovány množstvím produkce. I tyto provozy však mohou žádat Státní veterinární správu o udělení výjimek z některých požadavků. Možnost úlev je vymezena ve vnitrostátní vyhlášce č.128/2009 Sb. Režim provozoven pouze registrovaných u Státní veterinární správy je režimem, který má především umožňovat výrobu a zpracování produktů přímo na farmě. Těmto podnikům je tak umožněno provozovat maloobchod s výrobou potravin živočišného původu. Menší část takto vyrobené produkce je umožněno prodávat nejenom přímo koncovým zákazníkům, ale v místní a omezené míře dodávat své zboží i do jiných maloobchodních zařízení. Podstatou výroby v tomto právním režimu je limitované množství produkce, přičemž ale provoz nemusí splňovat požadavky nařízení (EU) č.853/2004. Třetí možností je prodej vlastních produktů zcela bez registrace ke Státní veterinární správě. Musí se jednat pouze o produkty prvovýroby a může jít o prodej v malých množstvích. Je to nejjednodušší způsob prodeje, bez velkých nároků na producenty, avšak za podmínky maximální produkce vymezené v jednotlivě pro každý druh produktu ve vnitrostátní vyhlášce. Konkrétní podmínky jsou vymezeny v §27a veterinárního zákona a vyhlášce č. 289/2007 Sb. Na tento druh prodeje se tedy nevztahuje nařízení (EU) č. 852/2004 ani nařízení (EU) č. 853/2004.

Tím, že se v této problematice protkává unijní a vnitrostátní právo je úprava pro adresáty složitější. V rámci možného je z mého pohledu živočišná část upravena v zásadě vhodně. Záporů však stále nacházím v některých konkrétních definicích či vymezeních. Zcela nevhodné se mi zdá například vymezení místní úrovně při dodávání z registrovaných podniků.

Dalším zásadním zjištěním pro mne byla naprostá absence právní úpravy malých množství pro rostlinnou část produkce v českém právním řádu. Návrh vyhlášky, který by definoval malá množství produkce a požadavky na jejich produkci, již byl v minulosti připravován, práce na vyhlášce se však z politického rozhodnutí zastavily a dosud nedošlo k obnově prací na tomto právním předpisu. Státní orgány situaci vykládají tak, že se na jakýkoli prodej rostlinné produkce v jakémkoli množství vztahují unijní předpisy. Česká republika tak nedostala povinnosti přijmout vnitrostátní úpravu vyplývající z článku č. 1 odst. 3 nařízení (EU) č. 852/2004. V zákoně o potravinách a tabákových výrobcích se již delší dobu nachází zmocňovací ustanovení pro ministerstvo zemědělství ke stanovení požadavků na potraviny rostlinné původu a zacházení s nimi a na prodej a dodávání malých množství rostlinné produkce. Tento stav tak může být pro adresáty právních norem matoucí, protože žádná vyhláška upravující tuto problematiku není. Mým názorem je, že by mělo dojít k urychlené přípravě této právní úpravy. Ne však přijetím zcela nové samostatné vyhlášky, tak jak bylo dříve zamýšleno, ale vložím úpravy požadavků na rostlinnou část produkce do vyhlášky č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropského společenství. Vyhláška č. 289/2007 Sb. by mohla upravovat veškerou produkci, jenž není upravena v unijních právních předpisech. Není důvodné právní úpravu rozčleňovat do více právních předpisů. Pro adresáty by bylo praktičtější mít úpravu souhrnně v jednom právním předpisu. Nutno vzít v potaz, že rostlinná a živočišná produkce se na většině farem kombinuje a adresátem je většinou jeden a tentýž farmář.

Dalším důležitým zjištěním pro mne byla odlišnost některých zahraničních právních úprav. Při psaní této práce jsem narazil na některé zahraniční právní úpravy, které stojí za inspiraci. Příjemným a zároveň překvapivým zjištěním pro mě byla slovenská právní úprava této problematiky. Slovensko má z mého pohledu mnohem propracovanější a k drobným farmářům a výrobcům přívětivější právní úpravu. Velice kladně u nich hodnotím přijetí vnitrostátního právního předpisu i pro rostlinnou část produkce, která je upravena i spolu s požadavky na živočišnou část produkce v nařízení vlády. Dokonce překročili i k vymezení požadavků na zpracovanou rostlinnou produkci (marmelády, těstoviny, sterilované zeleniny atd.), kterou je umožněno, v určitých malých

množstvích, vyrábět podle požadavků slovenské právní úpravy a ne podle unijního nařízení č. 852/2004. Mimo výše zmíněného má slovenská právní úprava i lépe formulována některá ustanovení. Například vhodněji definovaná místní činnost je toho ukázkovým příkladem. Slovensko však není jedinou zemí, která má lepší právní úpravu. Další inspirací by pro nás mohlo být i Slovinsko. Slovinsko má ve své právní úpravě celou řadu velice zdařilých a jasně formulovaných ustanovení, které jsou pro producenty velice jednoduše pochopitelné.

Závěrem bych také chtěl podotknout, že ke správnému používání práva musí být adresáti i jednotlivý pracovníci dozorových orgánů s právem plně seznámeni. Z rozhovorů s lidmi působícími v daném oboru vím, že kontroly nezdávka vypadají, jako střet lidí neznalých konkrétních právních ustanovení. K neznalosti dochází ze strany farmářů a někdy i ze strany samotných inspektorů. Pokud má právo správně fungovat, musí být pro adresáty srozumitelné a jasné, a pokud možno, co nejjednodušší. Z mého pohledu k tomu směřují tři opatření. Tvořit, co nejméně právních předpisů, popřípadě již existující slučovat, novelizovat jen v opravdu žádoucích situacích a formulovat jednotlivá ustanovení jasněji. Pokud by budoucí vývoj nespěl tímto směrem, obávám se, že již nebude možné klást na adresáty právních norem břímě zásady „neznalost zákona naomlouvá“.

Dle mého názoru je pro budoucí správnou funkci právní úpravy v oblasti farmaření a hygieny potravin žádoucí přijmout jednu zásadní novelu. Novela by měla následovat až po společenské a politické diskusi. Pokud by diskuse vyústila společnou shodou v nutnosti podporovat drobné hospodaření a faremní zpracování, bylo by nutné přijmout doplňující úpravu pro rostlinnou část produkce a po vzoru zahraničních úprav upravit některá jednotlivá ustanovení. Následně se snažit daný stav držet bez zásadních novel. Aby si adresáti norem používání konkrétní úpravy v praxi osvojili. Je zapotřebí určitá kontinuita a delší čas, po který v úpravě nebude docházet ke změnám. Je také nezbytné pořádat vzdělávací semináře pro farmáře i pracovníky veřejných orgánů. Důležité je, aby byly obě skupiny s právními předpisy opravdu důkladně seznámeni a byla zde sjednocená forma výkladu obou stran.

Seznam zkratk

FAO – Food and agricultural organization

WHO – World health organization

SZPI – Státní zemědělská a potravinářská inspekce

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

EU – Evropská unie

Seznam použitých zdrojů

Literatura

DAMOHOŘSKÝ, Milan, Hana MÜLLEROVÁ, Martin SMOLEK a Tereza SNOPKOVÁ. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5.

DROBNÍČEK, Ladislav, Jaroslav PEŠÁN a Pavel SMETANA. *Jak na-- faremní prodej ze dvora*. 3., dopl. vyd. Klatovy: Úhlava, 2014. ISBN 978-80-905087-7-4.

FILIPOVÁ, Martina. *Faremní zpracování ve světle hygienických předpisů*. Brno: Trast pro ekonomiku a společnost, 2008. Diskusní sešit. ISBN 978-80-904148-3-9.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

PŘIDAL, Jan. *Konec selského stavu na Prostějovsku*. Praha: JANUA, 2006. ISBN 80-86859-05-3

ŠKOPEK, Bedřich. *Průvodce legislativou potravin*. 1. vyd. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2005. ISBN 80-7271-161-X.

Internetové zdroje

About Codex Alimentarius - portál FAO [online], [cit. 2018- 02-06], dostupné na: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/#c453333>

Bílé knihy- portál Euroskop [online], [cit. 2018- 02-11], dostupné na: <http://www.euroskop.cz/200/322/clanek/bile-knihy/>

Databáze TRIS - portál europa.cz [online], [cit. 2018- 03-04], dostupné na: <http://ec.europa.eu/growth/toolsdatabases/tris/cs/index.cfm/search/?trisaction=search.detail&year=2015&num=367&mLang=CS>

Dotazy infopultu - portál agronavigator.cz [online], [cit. 2018- 02-15], dostupné na: http://www.agronavigator.cz/inf_pult_odpovedi.asp?ids=0&ch=0&typ=1&val=0&off=1160&act=answered&sessionid=&razeni=1&poradi=1

FAQs – portál FAO [online], [cit. 2018- 02-06], dostupné na: <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/faq/en/>

Historie zemědělství - portál Fle czu [online], [cit. 2017- 11-30], dostupné na: http://fle.czu.cz/~hejcman/Prednasky/Zemedelstvi1_Historie.pdf

Legislativní rámec notifikace technických předpisů podle směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/1535 - portál MVČR [online], [cit. 2018- 02-13], dostupné na: <http://www.mvcr.cz/soubor/lg-vazacova-pdf.aspx>

Německo umožňuje porážku skotu střelnou zbraní na pastvině - portál Asz.cz [online], [cit. 2018- 03-05], dostupné na: <http://www.asz.cz/cs/aktualne-z-asz/nemecko-umoznuje-porazku-skotu-strelnou-zbrani-na-pastvine.html>

Označování potravin-průvodce pro spotřebitele, portál bezpečnostpotravin.cz [online], [cit. 2018- 03-01], dostupné na: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace/Oznacovani%20potravin%20-%20posledni%20verze%20web.pdf>

Postupy a stanoviska – portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-25], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/postupy-a-stanoviska.aspx>

Povinnost provozovatelů zabývajících se prvovýrobou - portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-22], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-povinnost-provozovatele-zabyvajicich-se-zemedelskou-prvovyrobou.aspx>

Pozor na technické předpisy a jejich možnou nevymahatelnost - portál Epravo.cz [online], [cit. 2018- 02-13], dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pozor-na-technicke-predpisy-a-jejich-moznou-nevymahatelnost-98980.html>

Požadavky na hygienu potravin v primární výrobě, zpracování a distribuci – portál bmel.de [online], [cit. 2018- 03-04], dostupné na: https://www.bmel.de/DE/Ernaehrung/SichereLebensmittel/Hygiene/_Texte/Lebensmitte_lhygieneImHandel.html

Požadavky na minimlékárny, portál svscr.cz [online], [cit. 2018- 03-07], dostupné na: <https://www.svscr.cz/pozadavky-na-minimlekarny-male-vyrobnny-syru-pripadne-dalsich-mlecnnych-vyrobku/>

Právní věta – portál nssoud.cz [online], [cit. 2018- 02-20], dostupné na: http://nssoud.cz/mainc.aspx?cls=EvidencniListVety&evl_id=40966

Prodej ze dvora - legislativní úvod, portál docplayer.cz [online], [cit. 2018- 03-01], dostupné na: <http://docplayer.cz/8017447-Prodej-ze-dvora-legislativni-uvod-ing-ivan-hrbek.html>

Prodej ze dvora - portál svepravnyvcelar.cz [online], [cit. 2018- 02-26], dostupné na: <http://svepravnyvcelar.cz/Prodej>

Průvodce sedláka veterinárně hygienickou legislativou- portál asz.cz [online], [cit. 2017- 11-29], dostupné na: www.asz.cz/filemanager/files/file.php?file=79782

Přípravné orgány Consilium europa- portál FAO [online], [cit. 2018- 02-08], dostupné na: http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory_bodies/?filters=2024&Page=1

Vodítko pro výrobce a prodejce potravin vyráběných v domácnosti a prodávaných z domu - portál szpi.gov.cz [online], [cit. 2018- 02-23], dostupné na: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/postupy-a-stanoviska-voditko-pro-vyrobce-a-prodejce-potravin-vyrabenyh-v-domacnosti-a-prodavanych-z-domu.aspx>

Právní předpisy

České právní předpisy

- Vládní nařízení č. 75 z roku 1934 o výrobě mléka a výrobků z mléka a o obchodu s těmito potravinami;
- Ústava Československé republiky č. 150/1948 Sb.;
- Zákon č. 187/1950 Sb., o zdokonalení živočišné výroby;
- Zákon č. 52/1952 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků;
- Vládní nařízení č. 99/1952 Sb., o organizaci veterinární správy (Veterinární řád)
- Zákon č. 66/1961 Sb., o veterinární péči;
- Vyhláška č. 154/1961 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o veterinární péči;
- Vyhláška č. 103/1962 Sb., o úpravě prodeje přebytků zemědělských výrobků;
- Vyhlášky č. 47/1963 Sb., o nákupu zemědělských výrobků od drobných uživatelů zemědělské půdy a o prodeji přebytků zemědělských výrobků;
- Vyhlášky 87/1963 Sb., o odprodeji některých výrobků zaměstnancům státních statků a ostatních organizací se zemědělskou výrobou;
- Vyhláška č. 29/1965 Sb., o nákupu a přímém prodeji ovoce a zeleniny spotřebitelům
- Zákon č. 63/1986 Sb., o České zemědělské a potravinářské inspekci;
- Zákon č. 87/1987 Sb., o veterinární péči;
- Vyhlášky 121/1987 Sb., o zabezpečování zdravotní nezávadnosti živočišných produktů
- Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů;
- Ústava ČR č. 1/1993 Sb.;

- Zákona č.252/1997 Sb., o zemědělství;
- Vyhláška č. 333/1997 Sb., kterou se provádí § 18 písm. a), b), g) a h) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, pro mlýnské obilné výrobky, těstoviny, pekařské výrobky a cukrářské výrobky a těsta;
- Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon);
- Vyhláška č. 157/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro čerstvé ovoce a čerstvou zeleninu, zpracované ovoce a zpracovanou zeleninu, suché skořápkové plody, houby, brambory a výrobky z nich, jakož i další způsoby jejich označování;
- Vyhláška č. 194/2004 Sb., o způsobu provádění klasifikace jatečně upravených těl jatečných zvířat a podmínkách vydávání osvědčení o odborné způsobilosti fyzických osob k této činnosti;
- Vyhláška č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy EU,
- Vyhláška č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty;
- Vyhláška č. 153/2013 Sb., kterou se mění vyhláška č. 157/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro čerstvé ovoce a čerstvou zeleninu, zpracované ovoce a zpracovanou zeleninu, suché skořápkové plody, houby, brambory a výrobky z nich, jakož i další způsoby jejich označování;
- Vyhláška č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování;
- Vyhláška č. 69/2016 Sb., o požadavcích na maso, masné výrobky, produkty rybolovu a akvakultury a výrobky z nich, vejce a výrobky z nich; Vyhláška č. 397/2016 Sb., o požadavcích na mléko a mléčné výrobky, mražené krémy a jedlé tuky a oleje;
- Vyhláška č. 417/2016 Sb., o některých způsobech označování potravin;

Právní předpisy Evropské unie

- Smlouva o fungování Evropské unie

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin, v platném znění;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, v platném znění;
- Nařízení komise (ES) č. 2073/2005 o mikrobiologických kritériích pro potraviny (Text s významem pro EHP)
- Nařízení EP a Rady 396/2005 o maximálních limitech reziduí pesticidů v potravinách a krmivech rostlinného a živočišného původu a na jejich povrchu a o změně směrnice Rady 91/414/EHS (Text s významem pro EHP)
- Nařízení komise (ES) č. 1881/2006, kterým se stanoví maximální limity některých kontaminujících látek v potravinách,
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě, a o zrušení nařízení (ES) č. 1774/2002 (nařízení o vedlejších produktech živočišného původu), v platném znění;
- Směrnice evropského parlamentu a rady (EU) č. 2015/1535 o postupu při poskytování informací v oblasti technických předpisů a předpisů pro služby informační společnosti (kodifikované znění)

Právní předpisy Slovenské republiky

- Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 359/2011 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá.
- Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Z. z., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočišného pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam.
- vyhláška ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 163/2014 o podmienkach používania dobrovoľného označovania poľnohospodárskych produktov a potravín na účely informovania spotrebiteľa

Právní předpisy Republiky Slovinsko

- Pravidla o doložitvi majhnih količin živil, pogojih za njihovo pridelavo ter o doložitvi nekaterih odstopanj za obrate na področju živil živalskega izvora (Uradni list RS, št. 96/14), (Pravidla ministra zemědělství, lesnictví a potravinářství Slovinska úředního listu 96/14 o stanovení malých množství potravin, o podmínkách jejich výroby a o některých odchylkách pro zařízení v oblasti potravin živočišného původu)

Judikatura

- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 2 Afs 53/2010 - 63

Ostatní zdroje

Důvodová zpráva k návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství, ve znění pozdějších předpisů.

Dostupné na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSAPU8ETJG>

Důvodová zpráva zákona č. 110/1997 Sb. – portál PSP [online], [cit. 2017- 11-30], dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t005300c.htm>

Interní dokument SVS k vyhlášce č. 128/2009 Sb. zaslaný od Mgr. Aleny Jaklové

Interní prezentace Státní veterinární správy-Prodej produktů živočišného původu přímo chovatelem 2017

Pokyn k provádění některých ustanovení nařízení (EU) č. 852/2004. Dostupné na:

<https://www.svscr.cz/zivocisne-produkty/flexibilita/>

Pokyn k provádění některých ustanovení nařízení (EU) č. 853/2004. Dostupné na:

http://www.svscr.cz/wpcontent/files/zivocisneprodukty/Pokyn_k_provadeni_nekterych_ustanoveni_narizeni_EU_c.853_2004.pdf

PRACOVNÍ DOKUMENT ÚTVARŮ KOMISE o porozumění některým ustanovením týkajícím se pružnosti stanoveným v balíčku předpisů o hygieně Pokyny pro příslušné

orgány. Dostupné na: http://www.svscr.cz/wp-content/files/zivocisne-produkty/Pokyny_pro_prislusne_organy.pdf

Příručka faremního a řemeslného zpracování mléka. Dostupné na: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/publikace-a-dokumenty/prirucka-pro-faremni-a-remeslne.html>

VALENTOVÁ, Zuzana. *Transformace zemědělství v ČR*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Ekonomicko – správní fakulta. Původní zdroj v zákoně 42/1992 Sb. o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech.

Přílohová část

Příloha č. 1

Pracovní verze

VYHLÁŠKA

ze dne 2013,

o hygienických požadavcích na potraviny rostlinného původu určené pro přímý prodej a dodávání malého množství

Ministerstvo zemědělství stanoví podle § 18 odst. 1 písm. d) zákona č. 110/1997 Sb.,

o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 166/1999 Sb., zákona č. 306/2000 Sb., zákona č. 119/2000 Sb., zákona č. 146/2002 Sb., zákona č. 131/2003 Sb., zákona č. 274/2003 Sb., zákona č. 94/2004 Sb., zákona č. 316/2004 Sb., zákona č. 558/2004 Sb., zákona č. 392/2005 Sb., zákona č. 444/2005 Sb., zákona č. 229/2006 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 120/2008 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 281/2009 Sb., zákona č. 375/2011 Sb.:

§ 1

Předmět úpravy

Tato vyhláška upravuje

- a) požadavky na produkty rostlinného původu a zacházení s nimi,
- b) pravidla pro prodej a dodávání malých množství vlastních produktů z prvovýroby a pro zacházení s těmito produkty,
- c) co se rozumí tímto malým množstvím.

§ 2

(1) Malé množství produktů rostlinného původu musí pocházet z vlastní zemědělské činnosti.

(2) Producent, který nabízí k prodeji malé množství produktů rostlinného původu, může prodávat nebo dodávat tyto produkty v malých množstvích

- a) přímo konečnému spotřebiteli, a to ve svém hospodářství, anebo v tržnici nebo na tržišti, nejbližších k jeho hospodářství,

- b) do místní maloobchodní prodejny, která je prodává přímo konečnému spotřebiteli.

(3) Ustanovení odstavce 2 se nepoužije, jde-li o pojízdny nebo zásilkový prodej.

§ 3

Za malé množství produktů rostlinného původu se považuje množství, které producent prodá přímo konečnému spotřebiteli nebo dodá do místní maloobchodní prodejny, která prodává přímo konečnému spotřebiteli v případě, že jde ročně o:

- a) obilniny v množství do 200 kg,
- b) zrno pohánky, čirok, proso a kulturní druhy laskavce v množství do 200 kg,
- c) suché luskoviny v množství do 200 kg,
- d) olejniny v množství do 200 kg,
- e) konzumní brambory v množství do 2 000 kg,
- f) košťálovou zeleninu v množství do 2 000 kg,
- g) plodovou zeleninu v množství do 500 kg,
- h) kořenovou zeleninu v množství do 100 kg,
- i) cibulovou zeleninu v množství do 300 kg,
- j) luskoviny v množství do 100 kg,
- k) listovou zeleninu v množství do 100 kg,
- l) jádroviny v množství do 1 000 kg,
- m) peckoviny v množství do 500 kg,
- n) bobuloviny v množství do 100 kg,
- o) skořápkové plody v množství do 100 kg,
- p) byliny v množství do 20 kg,
- q) čerstvé houby pěstované v množství do 50 kg.

§ 4

Účinnost

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem 1. července 2014.

Příloha č. 2

- Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů;

- Vyhláška č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy EU, ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláška č. 128/2009 Sb., o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin, v platném znění
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin, v platném znění;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, v platném znění;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě, a o zrušení nařízení (ES) č. 1774/2002 (nařízení o vedlejších produktech živočišného původu), v platném znění;
- Nařízení evropského parlamentu a Rady (ES) č. 854/2004 kterým se stanoví zvláštní pravidla pro organizaci úředních kontrol produktů živočišného původu určených k lidské spotřebě

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá právní úpravou prodeje a zpracování produktů z farmy. Především je věnována hygienickým požadavkům na tento typ produkce. Provozování zemědělské farmy spolu s výrobou potravin v sobě propojuje zemědělskou a potravinářskou právní úpravu. Momentálně se jedná o velice aktuální téma z důvodu rostoucího zájmu o lokální produkty od malých farmářů. V této oblasti také v nedávné době probíhaly legislativní změny směřující ve vstřícnější právní úpravě pro tyto malé podniky.

Cílem diplomové práce je poskytnout ucelený pohled na právní předpisy v oblasti faremního zpracování a prodeje. Dále podrobit některé systémové prvky či jednotlivá ustanovení podrobit kritické analýze.

V první části práce dochází k věcnému uvedení čtenáře do problematiky včetně vymezení postavení výroby potravin přímo na farmách v rámci českého zemědělství a potravinářství. Také je zde vymezeno několik základních pojmů stěžejních pro danou oblast.

V druhé části je poskytnut historický exkurz prodeje a zpracování produktů na farmách. Počátkem hygienických předpisů bylo Rakousko-Uherské zákonodárství, především vytvořením dokumentu Codex Alimentarius Austriaticus. Dále pokračování tvorby právních předpisů v meziválečném období. Zde například můžeme pozorovat výjimky pro farmáře z nucené pasterace apod. Dále je zde zmíněna doba socialismu a likvidace sedláckého stavu a následný vývoj po roce 1989.

Třetí část je věnována právním pramenům. Tato část poskytuje ucelený vhled do systematiky právních pramenů v této oblasti. Popisuje právní prameny v závislosti na právní síle a ukazuje mantinely přijímání vnitrostátních právních pramenů.

V následující části je shrnutí současného stavu právního prostředí ve sledované oblasti. Systematicky jsou popsány situace, na které se vztahují požadavky unijní nařízení, a situace řídicí se pouze vnitrostátní právní úpravou, přičemž je tento stav popsán s faktem rozdílnosti pro rostlinnou a živočišnou část produkce.

V poslední části diplomové práce zmiňuji určité vybrané prvky zahraničních právních úprav a jejich odlišnost od úpravy české. V této části také pokládám návrh na přenesení některých těchto zahraničních prvků do českých právních předpisů. Důvodem návrhu této inspirace je lepší, praktičtější a efektivnější funkce práva v této oblasti při takto přijatých předpisech, ustanoveních či jednotlivých formulacích.

Abstract

This thesis looks at the legal framework of the sale and processing of farm-produced goods. Especially, it concerns hygienic requirements for this type of production. The operation of an agriculture farm which grocery production connects the agricultural and grocery legislation. At the moment, it's a very actual topic because of the growing interest for local products of small farmers. Also, in this area, there were recent legislative changes to facilitate the process for small businesses.

The objective of this research is to provide a complex look at the legislation in the area of the farm processing and sale and to use critical analysis to chosen systematic elements and to particular provisions.

In the first part of this work, the reader is presented with the introduction to this problematic, including the definition of the position of the grocery production done directly on farms in Czech agriculture and food industry. There are also fundamental concepts for this area defined.

In the second part, the historical excursion of the sale and processing of products on farms is provided. The origin of the hygienic provisions was the Austria-Hungry legislation, especially the document *Codex Alimentarius Austriacus*. The legislation in the interwar period followed. In the latter, for instance, exceptions for farmers from the compulsory pasteurization can be seen. Also, the period of socialism, liquidation of peasants, and the development after the year 1989 are covered in this chapter.

The third part concerns the sources of law. This part provides the complex insight into the systematic of the sources of law in this area. It describes the sources of law based on their legal force and shows the boundaries for adoption of the national sources of law.

The following part is the summarization of the current state of the legal environment in the researched area. The situations which must follow the requirements of the European provisions and the situations following the national legislation are systematically described. The differences between the plant and animal production are taken into consideration.

In the last part of the thesis, I concentrated on chosen elements in the foreign legislation and on the differences from the Czech one. In this section, I also made a proposal for adopting some of these elements into the Czech legal provisions. The reason for this proposal would be better, more practical and more effective function of legal provisions in this area as whole or of the specific formulations.

Název práce a klíčová slova

Název: Právní úprava zpracování a prodeje produktů z farmy

Název v anglickém jazyce: Legislation of processing and sale of farm products

Klíčová slova:

- Zemědělství
- Farma
- Farmářské produkty

Klíčová slova v anglickém jazyce:

- Agriculture
- Farm
- Farm products